

नेपाःया थेरवादी बूद्धशासनया इतिहासय लुपिं
सतपुरुषतयुगु लुमन्ति मुनाः

लुमके
बहःपिं

लुमंके बहःपिं

(नेपाःया श्वेखादी बौद्ध शासनया इतिहासय् लूपिं
व्यक्तित्वया लुमंति मुना)

Dhamma.Digital

प्रकाशक

कयोमय्जु तुलाधर

पिकाकः

कयोमय्जु तुलाधर

१०/८ भोताहिति, ये ।

फोन २-२७०३७

देवः

जीना तुलाधर

ने. सं. १११० सिल्लाध्व, श्रीपञ्चमी ।

बु. सं. २५३३

म्हापां १००० गू जक ।

Dhamma.Digital

मूः च्यातका

थाकूः

लसता प्रेस, क्वाःबहाः, थँहिति ये ।

धलः

न्हाखं

दबलकाजी ! जितः छगु मृत्युं लिनाच्चन
मातृभाषाया सेवक दबलकाजीया लुमन्तिइ
णन वना च्वना

दबलकाजी तुलाधर मृत्युवं

पासामुना ये व च्वसापासा

भाजु डबलकाजी तुलाधर

झी गुरु चन्द्रमणि महास्थवीर

भिक्षु जगदीश काश्यप

भिक्षु नारद महास्थवीर

पूज्य विवेकानन्द भन्ते नं मंत

महामण्डीत राहुल सांकृत्यायन

भदन्त आनन्द कौसल्यायन

श्री राजमान उपासक नं मंत !

लुमन्तिया बिचाः मुं ज्याय

आः नारद महास्थवीर

शाक्य राजकुमारीः

मायात

क

ख

ग

घ

ङ

च

ज

झ

ञ

ट

ठ

ड

ण

त

थ

द

ध

न्हयखँ

'मां भाय्यात उचित मान्धता मन्धूतले गुबले सुम्क च्वनेमखु'
 ध्व शब्दत जिमि बाःया म्हुतुं झी कवि चित्तधर मद्दुगु शोक्य पिहां
 वःगु खः । मध्यम वर्गया परिवाय् जन्म जुया मचाबले हे मांया मतिना
 त्वःफिका च्वने माम्ह व मचायात मातृस्नेह त्वाकज्याना वैगु मांभाय्
 प्रति प्रेम व उकिया सेवा हे मांया वात्सल्य खँकेगु लँपु जूवन ।

सामन्तवादी समाजया रूढीवादी परिवारय् छम्ह कुलपुत्रवत
 जीवन न्हाकेगु वाध्यता दयाःनं थःगु वैचारिक स्वतन्त्रता व सँद्धान्तिक
 प्रतिबद्धता वय्कःया चरित्त खः । थुगु चरित्तया कारण वय्कःया जीवन
 संघर्षशील जूगु दु । न्येनिदँया चिहाकःगु आयु जूसां छे', परिवार व
 समाजय् थःत ब्याका वय्कःन छगु पूर्ण जीवन म्वाना झाःगु दु ।

ध्व सफू उम्ह भाषा अनुरागीया अन्तिम प्रकाशन ज्या खँ गुगु
 पूमवनी धँगु शायद हे तायेकूगु खँ । थ सिबे' यःगु माँ भाय्या सेवाय्
 समर्पणभाव वय्कः मफ्युधुकानं त्वःमफ्यु । पुज्य शुदर्शन भन्तेनं नापलाः
 विज्याइवले वय्कःया ख्वालय् त्वय्या किचःहे वये मफु । थुज्वगु
 आत्मबल जिमिगु निर्मित न्हाबले प्रेरणा जुयाच्वनी ।

नेपाःया बौद्ध इतिहासय् 'लुमके बहःपि' सतपुरुषतयगु लुमर्ति
 मुनाः छिकपिनिगु ल्हातिइ थ्यकेगु जिमि गुबले लोमके मफँम्ह बाःया
 मन्तुना लिबाक्क जूसां पूबका च्वना । नित्य परिवर्तन जुघावनीगु थुगु
 मानव जीवनयात बुद्धि, विवेक व चेतना सहित सद्मार्गय् न्हाकेगु
 प्रेरणा वय्कःपिनि जीवनीया लुमर्ति कायेफु । थथे जुलसा श्रद्धेय भन्ते
 शुदर्शनया कुतःन थासय् लाःगु भाःपिइ दई ।

अन्तय्, सफू पिकायेत धैर्यपूर्वक ज्यासनाः ग्वहाःलि याना द्यु पि
 नरेन्द्र मुनी बज्राचार्य सहित सकले प्रेस परिवारयात सुभायू देछाना ।

भवतु सब्ब मङ्गलं !

—रोसन, जोन, जीना

भाषासेवी दबलकाजी तुलाधर
(ने. सं. १०५७ कौलाथ्व ९ - ११०८ कौलाथ्व १४)

Dhamma.Digital

दबलकाजी ! जितः छंगु मृत्युं लिनाचवन

-दुर्गालाल श्रेष्ठ

भक्ति अटलया मेगु छगू नां
जिगु भाय् छयोया मन्त दबल
याकःचाय् न गुगु जि खन्यगु
कोदल हा ! उगु संघ-सत्रल

द्यो पि-पिउं हे देगः विन्यसं
द्यन व पिवाः अरहन्त इलय्
न्यत्तुन्यलाः मखु कारण जि सिउ
धाय्कि मधाय् मस्यु शोकबले

उगु घटना★गुगु वइच्चन लुमना
वःगु मकः थें जुइक नुगः
गत याक्पाल लुमह व सपं
वइगु नुगःपाय् हीक तिल

खः, जि नं धाय्-अबले अनथाय्
मखुगु खँ नं वं ल्हाःगु दु खः,

किन्तु, उकी दुगु निर्मल निष्ठा
हथं-मिखातय् निमित्त छु खः

हिवाय्चवाय्घा घाः नं गुबले
न्ह्यः वय्कीगु म्ये जुइफु खनी
मखुमा थुलिमछि कचवं त्यकाः
ई हे मजुवं छाय् व यनी

छगू मनं छइय धित्तुधिता चवन
'छं थ्व रहस्य पबला बीमाः
मेगु मनं तर धैच्चन- 'आसे !
हथाय् मचास्य पलाः छीमाः ।'

धाय्कि-मधाय् जि अहह ! छुनि याय्
नुगः नमिग्वाः, नेत्र सत्रल
छ सका सुम्क छको सित, फछया
अहह ! जि गोको सीगु दबल ?

★ छुं दें न्ह्यः छगू सामाजिक ज्याया निर्मित पासापि मुनाः चन्दा
म्हः वनेगु झोलय् जिपि दबलकाजीया फुकीपिथाय् थ्यनी । चन्दा
अगो खाकेगु ल्याखं पासापिनाप सल्ला व्याकाः वबकलं चायेक हे
व खँ सियेकाः थः हे स्याःन्याःपि व चन्दादातातय्सं मखुगु खँ ल्हाइ
जिक्व हेवाय् चवाय् याइ, गुकि वय्कःया नुगलय्, तचकं चाः लाइ ।

(क)

मातृभाषाया सेवक डबलकाजीया लुमन्तिइ

झीगु भाषाया खयल्य् नां जाःह्य डबल
थःगु आयुदतले मांभाय्या सेवा यात जुयाः सबल ।
आखिरे त्वय् तच्चः जुइवं वय्क जुल निर्बल
सकसियां यो वय्क सिद्धार्थं थें दशबल ॥

गुबसं याःगु मद्रु वय्कलं ईया फजूल
पूर्वं दिशाय् लूम्ह भास्कर थें जुयाः उज्वल ।
फगत याःगु दु दुतुगलं भाषा सेवाया कबूल
थौं वहे पश्चिम दिशाय् लुकुंबित भास्करथें डबल ॥

चुरोस व अय्लाया मखु बरु जुयाः भाषाया अमल
फक्वो गुम्हसिनं यात मातृभाषा प्रति दय्का मनोबल
आखिर छुयाय् हरे ! गुम्हसिया फुइवं आयुबल
लुमन्तिया किच्चः जक्क दय्का झीत त्वःतावन डबल ।

प्रा. शान्तहर्ष बज्राचार्य
पद्मकन्या क्योम्पस

(ख)

गन वना चवना

- केशचन्द्र शाक्य

पासाया लागी ख्याः याये उत्तिकं न्ह्याःम्ह
भाषाया लागी ज्या याये उत्तिकं न्ह्याःम्ह
जि योम्ह दबलदाइ छ गन वना चवना

थःगु दुःखसुख फुक्क लोमंकाः पासाया ज्याय् जुइम्ह
थःगु जहानपरिवार लोमंकाः भाषाया ज्याय् जुइम्ह
जि योम्ह दबलदाइ छ गन वना चवना

साहित्य सम्मेलनय् न्ह्याथासनं स्वापू दुम्ह
भाषायात मान्यता मबिउतले सुम्क चवनेमखु धाइम्ह
जि योम्ह दबलदाइ छ गन वना चवना

तोता वने छुं दिं न्ह्यो जिनाप ख्याः याता वंहा
थुलि याकनं हे तोता वनी धकाः मनं मखनाह्य
जि योम्ह दबलदाइ छ गन वना चवना

तोता वन दाइ छं जित, गथे याताः सुम्क सुम्क
मनतयाः चवनेमाल आः छनाप जूगु खँ लुमंकाः
जि योम्ह दबलदाइ छ गन वना चवना

चउलागाः ११०६

इवाःवहाः, ये

(ग)

डबलकाजी तुलाधर मत्थवं मदुगुया बिचाः हायेके सफुलिं

दबलकाजी छह्य समाजसेवी जक मखु छह्य संघर्षशील व
मांभाय् साहित्यब्रा पक्षपाती सेबक नं खः । वयागु मृत्युं झी फुक्केसित
वाः यानावंगु दु ।

- राजा शाक्य, केल मासंगाः

गुम्ह सकस्यां यो, गुम्ह न्ह्याथासं ज्या वं वहे नापं याकनं
वायमालीगु थ्व गुजोगु बिडम्बना ? ।

- प्रकाश वज्राचार्य, असं

दबलकाजी साप धर्म ह्यःह्य पासा खः । निर्वाणया हेतु अव-
श्यनं प्राप्त जूगु दयेमा ।

- माणिकरत्न, भोताहित

दबलकाजी मन्त धयागु खँ न्यनाः जिनं थःके मदुगु थें तायेका ।
सकलें छहु वनेमानि, ल्यनाच्चवनीगु खः झीसं मां व मादेया यानागु
सेवा ।

- श्यामलाल श्रेष्ठ

मृत्यु ! थ्व आखिर निगित खँ मखुला, गुगुंथं हे जूगु थजु;
किन्तु, दबल मदयाः उधय्वल जि, थ्व नं छगू खः मंगु अजू !

- दुर्गालाल श्रेष्ठ, थँवहि

(घ)

आः नेपाल भाषाया ख्वलय् दबलकाजीया थासय् वयेफुह्य
कार्यकर्ता लुइके फइथे मच्चं ।

-ईश्वरमान गोगल

'राजमति' वाःपीयात हःपाः व गुहालि विद्याच्चंह्य स्वच्छ
नुगःह्य भाषा सेवक दबलकाजी नगु तिसि वनेथे वन ।

-धर्मरत्न शाक्य, नःवही, यल

भाषा साहित्य थकायेगु ज्याय् याकःचा हे जूसां माःथाय्
माःगुकथं ज्या यानाच्चंह्य दबलकाजी 'साहित्यया मूलुखा' यात नं
माको गुहालि यानावंगु दु ।

-रोहिणीबहादुर काय्ठ, यल

वय्कःयात झीसं मौकाय् सेवा याये मफुगुलि हे थुलि याकनं
न्ह्योने तये मन्त । उर्कि समाजसेवीपिनिगु स्वास्थ्यपत्ती बेला बेलाय्
विचार यायेगु लोमके मज्यु ।

-सिद्धिगोपाल वैद्य, यल

वैशाखया ई । निभाः हे तानोचायाः किचः माःवनीगु ई ।
मनू छह्य जिगु ज्याःक्वय् 'न्हसला' पी मिमिउं वयाच्चन । लिपा . . .
छन्हु ह्यसिल, वय्कः जुया च्वन नेपालभाषा धात्थेह्य काय्मचा-
दबलकाजी तुलाधर । जि धात्थे पत्थाः याये-वयागु भाषा प्रेम मूत्थुं नं
नुने फइमखु ।

-दिनेश भुजु, ख्वपः

भाषाया सेवाय् थःत पानाच्चंह्य दबलकाजी मन्त धाःबले थ्व
म्हगसय् ला थें जितः च्वन ।

-माधवलाल प्रधान, येँ

मांभाय् प्रेमी दबलकाजी, बुद्धया अनुयायी जुयाः समाजसेवाया
भावना दुम्ह मनूया रुपय् झीसं म्हसीका ।

-बाबुरत्न, रत्न बीरसि, ज्ञानरत्न, असत्वाः, येँ

(इ)

तःफाःगु नुगलं भाषासेवा यानादीम्ह दबलकाजीया लुमन्तिस
श्रद्धाञ्जली छपासः देछाया ।

-न्हुछे सुन्दर, उकेश, प्रेमपूर्ण
दबलदाइ छन्त लुमकाः भाषा खयल्य हाकनं छु याये फयेकेगु
कुतः याये ।

-श्रीकृष्ण ग्रणु
दबलकाजी मदयाः झीगु भाषाया खयल्य अपूरणीय क्षति जूगु
दु । तर वय्कःया सेवा सदां जीवित जुयाच्चनी ।

-पुर्णर्ष वज्राचार्य
नेपालभाषा खयल्य थःगु हे पहलं जन्मकाः छि ज्यायाना ज्ञाःम्ह
दबलदाईया लुमन्तिस श्रद्धाञ्जलि देछाया ।

शरद, मध्यान्हरत्न, सुगतरत्न
दबलदाइ झीगु भाषा, साहित्य व संस्कृति थकायेगुली न्हाबले
आय्बुयाः भःभःन्हया जुइम्ह छम्ह काय्मचा खः । वय्कःया भाषा
प्रेमया सक्रियता झीसं ग्रहण यायेगु हे वय्कःप्रतिया श्रद्धाञ्जली खः ।

-पूर्ण वैद्य
नेपालभाषाया ह्यमि, प्रचारक व भाषासेवी दबलकाजी मत्यवं
मडुगु नेपालभाषा खयःया निति दुःखया खे खः ।

-बालगोपाल, सक्व
मडुम्ह दाजु दबलयात सदां हनाच्चनेगु मनतुनाः वय्कःया
निर्वाण प्राप्तीया लागि भगवानयाके प्रार्थना यानाच्चना ।

-जुजुकाजी रंजीत, चन्द्रप्रसाद कक्षपति, गौतमराज तुलाधर
न्हागानिसे मांभाय् सेवाय् दुनाच्चम्ह दाजु सुखाबती भुवनय्
बास लायेमा थकाः भगवाययाके पवना ।

-किजापि, सरोज, प्रकाश, मनोज व वयहे गोतीहेरा

(च)

पासामुना ये व च्वसापासाया मंका: ग्वसालय्

१०, कउलागा: ११०८ स दगु- बहालय् जूगु बिचा: हायेके मुँज्याय्

प्रेमबहादुर कसा

थौं झी छुं साहित्यिक रचना पाठ यायेत मखु वरु छम्ह भाषा-
सेवी मदुगुया दुःखया खं व्याकेत मुना च्वना । दवलकाजीयात जि
थनि २४ दँति न्ह्यो म्हस्युगु खः । रेडियो नेपाल नेपालभाषाया दमन
याःगुया प्रतिवाद कथं ब्वलगु साहित्यिक गतिविधिइ वय्कः छम्ह
सक्यम्ह ल्याय्म्ह खः । उकि हे २०२३ बैशाक १० गते वय्कःयात च्वसा-
पासाया दुजः याना कया । तर थौं उलिमछि वर्ष नाप ज्यायाना वम्ह
भिम्ह कार्यकर्ता मन्त । उम्ह कार्यकर्ताया थाय् याकन जाइमखु । स्वये-
वलय् छम्ह लाकां पसत्या खःसां दवलकाजी भिक्षु संघ, भजन, भाषा
व साहित्यय् नं उलि हे बुला जूम्हया निमित्त वय्कः गुवलें लोमनी मखु ।

भिक्षु सुदर्शन

संस्कारया समूह नाश जुल, दवलकाजी मन्त । बौद्धमत अनु-
सार फ्य्, इताः वा चिकं मध्येय् छुकिया कारणं दवलकाजीया जीवन
मंत सित झीसं धाये थाकु । थ्व संसारय् संयोजन संस्कार अनित्य
जूगुलि मनूत अप्रमादी जुइ फयेकेमाः धकाः दुद्धं अन्तिम वाणी याःगु
खः । अथे हे तुं बौद्ध चरित्र दुम्ह पासा खः दबल । खजा वया 'लाकां
ज्यासः' नांगु पसःया विज्ञापन कायेगु इवलय् न्हापां परिचय जूगु खः ।

(छ)

सहृदयी नापं भाषाप्रेमी जूगुलि पासा थें जुल । छन्हू खँया खँय वं
जिके न्यन 'भन्ते, निर्वाणयात झीगु भासं छु धायेगु ?' थीं तक नं
थुकिया पाय्छिगु लिसः जिके म्दुनि । स्वलाति न्ह्यो विहारय् बयाः
'लुमंके बहःपि' धंगु सफू पिकायेत लेख् कयायंकूगु । तर गुला पाखे
नापलाः वनां व मफयाच्चन । मत्ती हे म्दु थें वया त्वय् तच्चया वन ।
व्यक्तिगत परहेज व पारिवारिक सुसाः दया नं दबलकाजी उपासक
मन्त । अग्रनं वया संस्कार झीके दनि । वया निर्वाण व सद्गतिया
निम्नि झीसं पूणयानुभोदन याये ।

मल्ल के. सुन्दर

दबलकाजीयात झीसं वय्कःया मांभाय् प्रति योगदानयात
कयाः लुमंका चवना । वय्कः मंकाः खलःया छम्ह सकृयभह दुजः खः ।
थःगु ब्रम्हं खँ थें वा थःत पाय्छि जू थें चवसा न्ह्यार्थेजागु पगलः
खनानं मग्नायेगु बय्कःया स्वभाव खः । दबलकाजीया थ्व मूलभूत चरित्र
झीगु भाषा खयःया लागी तःधगु योगदान खः । छुं नं खलः विशेष
ना । मजुसं मांभाय् न्ह्यज्याकेगुली वय्कः नं आपाल कुतः यानादिल ।
०२२ सालया भाषा आन्दोलनय् दबलकाजी व नातिवज्ज अति सकृयपि
युवकत खः । उबले साहित्य सम्मेलन यायेत वय्कःपिसं यवको कुतः
याःगु दु । वय्कः नं यवको चवसुत नं चवया झाल, व सिबे अप्पो
भाषिक कार्यकर्ताकथं ज्या यानादिल । वय्कःया थ्व चरित्रयात नालेगु
हे छगू तःधंगु श्रद्धाञ्जलि जुइ थें ताः ।

भिक्षु सुवर्ण

दबलकाजीदाइ ह्यस्युगु ६/७ दँ जक दःसां धार्मिक व भाषिक
कारणं स्वापू सतिना वन । श्रीलङ्काय नापं चवना जोछि वय्कःया
भाषा अनुराग व सकृयतां जि तस्सकं प्रभावित जुया । "पुष्पं मिला-
याति यथा, इदममे कायो तथायाति विनास भावं ।" धाःथें न्ह्याको हे
गुण दःसां आखिर नाशवान हे खः । वय्कःया पाखें झीसं प्रेरणा
कायेफःसा बांलाइ ।

(ज)

लाभरत्न

द्विन्यादंति न्हवन्तिसे दबलदाइ नाप पासामुनाय् सनावइगु ।
सस्थापकया नाप अतिकं सकृयम्ह पासा ध्वदुगुलि २०/२५ गूति सफू
पिथने धुन । थुकिया झोलय् नेपालभाषाया न्हापांगु चित्रकथा 'गुरूमापा'
वयागु कुतलं पासामुनां पिहांवःगु खः । अथे हे, सन्तिवले सार्वजनिक
रूपं 'न्हूदँया भितुना' तूल ब्वयेगु ज्या, जितः लुमं कथं दकलय् न्हापां
(१०६१ तिसें) असंत्वालय् जूगु खः । थुकिया नायः नं दबलदाइ हे
खः । भाषा व साहित्य प्रति थःगु अनुराग वाहेक वय्कः स्वास्थ्य
सम्बन्धी नियमय् अतिकं सचेत खनेदु । चीहाकलं धायेगुसा दबलदाइ
'भति थें नयीम्ह, भुखाचां थें वत्रबुयीम्ह अले सल थें ब्वाइम्ह' सनू
खः । थौं वय्कः झी दधुइ मन्त । वय्कःया पूमवंगु ज्या व जिम्मेदारी
झीसं पूवके माःगु दु ।

राजा शाक्य

दबलकाजी नेपालभाषाया छम्ह दुग्यम्ह कार्यकर्ता खः । भाषा
ख्यलय् मदिक सनावम्ह जिमि सहृदयो पासा खः । न्ह्याम्हनापं पिले-
जुयाः भाषा सेवा यायेगु वयाके धेर्यं दु । नेवाःभाषां व्यक्ति वा फर्मया
नां तःपिन्त पुरस्कार बीगु वयागु भावनाया झीसं कइर यायेमाः ।
भाषा व साहित्य विकासया लागी वं तन, मन, धनं अनेक गुहालि
यानावंगु दु । उजोम्ह पासा थौं झीसं तकेमाल । ध्व झीगु निम्ति
तःधंगु दुःखया खँ खः ।

नाति वज्र (मुँ नायः)

पासा दबल त्वाःवाःया नातां मचात्रलय् तिसें म्हस्युगु खःसां
भाषा ख्यलय् २०२२ सालंतिसें नापं सनागु खः । पासामुना स्वनाःलि
सःथे मसःथे साहित्य सम्मेलन नं यानावना । लिपा २०३१ तक अनेक
बाधा अडचन नाप नापं सामना यानाः सफू पिथनेगु, मीगु नापं
सिद्धिदास बुद्धि हनेगु आदि ज्या याना । थनलि जिपि थःथगु छेँ

उयाय् अलमलय् जुइमाल । अय्त्तं सम्पकं दइच्चंगु हे खः । थौं जिमि
पासां जक मखु भाषा ख्यःया सकृयम्ह छम्ह कार्यकर्ता मन्त । जितः
ला छखें पपू चानाव्यू थें जुल । थथे पुलांपि कार्यकर्ता न्हनावंगुली
झीसं न्हूर्पि कार्यकर्तातिय्त बांलाक प्रोत्साहन त्रियाः तयार याये मफु-
तकि भाषा ख्यलय् समस्या ब्वलनीगु जि तायेका ।

भाषासेवी स्व. दबलकाजीया प्रण- 'थःगु सांभाय्यात उचित
मान्यता काये मफुतले आनन्द सासः ल्हायेमखु ।' पूरा थजु, दिवंगतया
शान्ति कामना याये ।

-पासा मुना

(अ)

जाजु दबलकाजी तुलाधर मदुया बिचाः हना

चवसापासाया छह्म कर्मठ दुजः, पासामुनाया नायः, प्रगतिशील चवमि गुथिया छह्म दुजः, 'सितु' निलापी व 'न्हसला' दँपीया व्यवस्था-पक, नेपाल भाषा मंकाः खनःया न्हापाया छह्म प्रचार सचिव, साहि-त्यकार, भाषासेवी अले नेपाल भाषा आन्दोलनया सक्रिय व धिसि-लाःम्ह कार्यकर्ता जुयाः थःगु ज्यूताःछि भाषा साहित्ययात ब्वलकेगु चवन्ह्याकेगु खँय् न्हिथं च्यूताः तयाः ज्या सनादीम्ह भाजु दबलकाजी तुलाधर वंगु 'कउला ध्वः १४, ११०८ (२०४५ कार्तिक ८) सोमवाः कुन्हु न्येय्निदँया बैसय् मत्यवं मदयाः 'चवसापासा' व 'पासामुना' जक मखु भाषा ख्यःया सकल परिवारयात हे तच्चःगु नुगः घाःलाः वंगु दु ।

थःगु मांभाय् व साहित्य थकायेगु ज्याखँय् धार्थे हे तन मन धन बियाः ग्यसुग्यंगु सेवा यानादीम्ह भाजु दबलकाजी तुलाधर नुगःमछि-नापुक मदयाः भाषा साहित्य ख्यःयात जूगु क्षति तच्चकं तःधगु क्षति खः । ध्व क्षतिया कारण वय्कःयात म्हस्यूर्पि सकसिया नुगल्य् कंहाला च्वंगु दु ।

संस्थागत रूपं जक मखु व्यक्तिगत रूपं नं मांभाय् व साहित्य प्रचार प्रसारया निरिति वय्कलं यानादीगु ज्या तच्चकं च्वछाये बहः जू । वय्कः थुजोःम्ह क्वातुम्ह भाषासेवी मदयाः थुगु ख्यलय् जूगु अपूरणीय क्षति ध्व ख्यःया सकसितं दुःयःगु दुखं क्यंगु दु ।

थौं वय्कः मदुया बिचाः हनेत मुनागु ध्व मुँज्यां सकसियां

नुगलय् क्वस्यूगु दुःख प्वंकागु जुल ।

लिसं वय्कः मदया तच्चतं दुःखं कःपि वय्कःया जःभोछिसित
नं थीया थ्व बिचाः मुज्यां दुनुगलं निसं बिचाः हायेका च्वना ।

असं दगुवहाः, ये ने. सं. ११०८ कउलागाः १० (२०४५ कार्तिक
१६ गते

प्रेमवहादुर कसाः

च्चसापासा

लाभरत्न तुलाधर

पासामुना, ये

(४)

श्री गुरु चन्द्रमणि महास्थविर

-भिक्षु सुदर्शन

गबलें गबलें याये धयागु ज्या याये हे मखना बीवं तसकं नुगः हे च्वच्वतुले यः । अन्न व ज्या गबलें याये हे मखनीगु स्थिती वांछ्वये हयेवं अन हे मानसिक स्थिति समेतं त्वाकः बुकः याना बी यः । पूज्य-पाद गुरुवर चन्द्रमणि महास्थविरया सम्मान व सेवा यायेगु छगू आकांक्षा पूर्ण मज्जुगु खँ नं थथे हे खः । थथे हे खः । बरोबर गण महाविहार्यु खँ जुइ, आःला गुरुं याना तःगु उपकार लुमकाः झी मध्यय् छह्य छह्य गुरुया थाय् उपस्थापकया रूप्य् च्वं वने मालथे ! तर गबलें निसें न्हापां सु निसें धयागु प्रश्न वइ, अले खँ अर्थे लायेक यंकी । गबलें खँ वइ, सच्छिदँ बुदिबले छको ला झी नेपाःयापि शिष्यपि स्वहे वनेमाः । हानं खँ वल, सच्छिदँ पीगु मखु वइगु सालं हे वने । थथे खँ जुयां च्वंगु, दि नं ववं च्वंगु । उखुनु ९ मइ १९७२ खुनु न्हिनय् २ ताः इले जि आनन्दकुटी विद्यापिठय् विद्यार्थीपनिगु कोथाया सफाइया फोहोरया चार्टय् हयाउँ वाउँ चि तया हे च्वनागु महानाम भन्तेनं धया बिज्यात, 'थन स्व, आम तोता नि छ्व ।' जि लिफः स्वया । वसपोलं टेबुलय् छगू तार तया बिल । व्वना, Chandra Muni Expire Today.

तार व्वना पलख जि वाल्ल च्वना । मात्र छकूचा पूमवंगु ज्या पूवंकेत गुलि स्वया, मन, शान्त-स्थिती हयेत गुलि स्वया । तर जि अर्थे

दिना जक चवने माल । पलख ग्रथे फेनुना । अले २० सेकेण्डया पूमवंगु
चि तयेगु ज्या पूवका । तुरुन्त टेलिफोनं थ्व खबर व्युव्युं ४ वजे हे
श्रीघः विहारय् सकले मुनेगु सूचना बिया । थुगु खबर तुरुन्त चिकं
वायेथे वाना वन । जि श्री लोकदर्शन नापं वना बल्ल सरकारी सीट
छगू भैरहवाया निर्ति बूक याना । कुशीनगरय् तार बिया श्रीघलय्
वया । अल्पकालीन सूचनां हे गुलिखे यत्नं जक मुनीपिनि संख्याय्
भन्तेपि लिसे उपासक उपासिकापि मुना चवन ।

सकसिनं शील-प्रार्थनां लिपा बुद्ध-पूजा व मरणानुस्मृति भावना
याना पुण्यानुमोदन यायेगु ज्या पूर्ण यात । अले शोक सभाय् थःथःगु
श्रद्धाञ्जलि वसपोल चन्द्रमणि महास्थविरयात समर्पित यात ।

जिगु मानस-संसारं झिच्यादँ नीदँति न्ह्योया कुशीनगरय्
लाना चवन । जि दथुइ दथुइ श्रीघः विहारया शोक-सभाय् चवनेत
स्वया । लालटिनया मत जः स्वयाः नं च्याना चवंगु मतय् गबले मिखा
मलाकह्य आराम कुशीं बिज्याना अभिधर्मया ल्याः मिखा तिस्युस्युं याका
चवना बिज्याना चव्ह्य गुरुया कवय् जि च्वं चवना । ६० दँया बइसय् नं
चस्मा म्वाकः 'आज' व्वना चवने फुगु मिखा लुमना वल । शोक-सभाय्
नवाःपिसं नवाये सिधयेकल । जि हानं श्रीघलय् थ्यन । मनूतये स्तब्ध-
ताय् कुशीनगरय् वनेगु छलफलय् छको शोक संतप्त क्षोभ नं जुल ।

जिगु मानस-संसारं जितः हानं कुशीनगरया अर्द्धरात्री वां-
छ्वके यंकल । खवालय् मिखा निगः जक खने दयेक कापतं भुना वःपि
डाकात लिसे याकःचां चुनौती बिया च्वंगु बलिष्ठ-शारीरिक स्थिति
याह्य गुरुयात खंका चवना । अनेक समस्या सह याये थाकुगु तान्वः व
वैशाखया मेलाया हलहूलय् नं थःगु शान्ति व विरवताः छफुति हे इकि-
धिकि मसंकूसे चवने फुगु स्वभाव लुमन ।

श्रीघलय् हानं जिगु पाः वल । जि सारांश कथं गुरुया जीवनी छको
लुमंका । थनि नीछदँ न्ह्यो चवयागु "श्री गुरु चन्द्रमणि महास्थविर"

या रचना हानं छको पाठकपिनि न्ह्योने यथातथ्य तयेगु योग्य ताया ।

चन्द्रमणि गुरु धाय्बले मस्यूर्पि नेपाल वासी उपासक उपासिकापि कमहे जुइ । बौद्ध-तीर्थ चाह्यू वःपि बौद्ध जातीय नरनारीपिसं वसपोलयात कुशीनगरे खंगुहे दै । हानं वसपोलयात खनेमात्रं आश्चर्य मचाःपि नं दइ मखु धाःसां ज्यू । वसपोलया सम्मुखे च्वं च्वनी बले वसपोलं ज्ञानोपदेश बीगु झीगु नुगले गुलि दुने थ्यंक द्वाहां बं । थ्व खँ नं वसपोलया गम्भीर ज्ञानोपदेश न्यने धूकूर्पि सज्जनपिसं सिया च्वंगुहे दु ।

उहा पूजनीय गुरुया जीवनी सीके मयःपि झी नेपाल वासी नरनारीपि सु दइ ? जि स्वयेजा सुं हे दै मखु थें च्वं ! छा्य् धाःसां वसपोल झी नेपाले थेरवादी शासनया पुसा पिना विज्याःह्य खः अथवा नेपाले स्वविरवाद् बौद्ध-धर्मया प्रचारक खः नेपालवासी भिक्षु, श्रामणेरपि मध्ये छह्य निह्य हे मात्र दे फु वसपोलया ह्लातं प्रव्रजित मजूपि । नेपालवासी अनागारिका दक्वला वसपोलया ह्लातं हे अनागारिका (न+आगारिका) जूर्पि खः । अतः नेपालवासी भिक्षु श्रामणेर, अनागारिका फुककं वसपोलया शिष्य तथा शिष्यापि खः ।

न केवल नेपालयापि जक वसपोलया ह्लातं प्रव्रजित जूर्पि खः । हिन्दुस्तानयापि भिक्षु जिनानन्द, भिक्षु अच्युतानन्द, भिक्षु प्रज्ञाभिवंस, भिक्षु विशुद्धानन्द, त्रिपिटकाचार्य, भिक्षु धर्मरक्षित थें जाःपिनं वसपोलया ह्लातं प्रव्रजित जूर्पि खः ।

थुजोह्य सुपूज्यवर गुरुया जीवनी जि त्रिपिटकाचार्य भिक्षु धर्मरक्षितं च्वै विज्यागु सफूया आधारे थ्व संक्षेपं जीवनी च्वयाः थःगु कलम पवित्र याना ।

जन्म-

१८७६ ई० जेष्ठकृष्ण षष्ठमी मङ्गलवार खुनु आरकन देशे पाँ

पङ्कवाङ्क धैगु गामे पूज्यपाद गुरुवर चन्द्रमणि महास्थविर जन्म जूगु जुज । वसपोलया ब्वायागु नां उच्चेमाउं तथा मांया नां दोकवड्ये वस-पोल उच्चेमाउं तथा दो अब्बयेया ज्येष्ठ पुत्र खः । अब्बे वसपोलयात नां सत्रांऊ छूत । बौद्धपिनिगु कर्तव्यानुसार भिक्षु संघपिन्त निमन्त्रणा याना भोजनादि प्रदान यात । हानं परिव्राणादि बुद्धवचनामृत पानयाका नव-जात शिशुया मङ्गल कार्यं सिधेकल ।

वसपोलयात ज्येष्ठ पुत्र जुया निर्मित मांवापिसं प्रेमपूर्वक लालन-पालन यात । वसपोल मचानसे चिन्ताशील, धर्म-प्रेमी एवं उद्योगी ।

विद्यारम्भ-

ज्ञिन्यादँ निसें मण्डले च्वनाः त्रिपिटक अध्ययन यानाच्चवह्य वस-पोलया कका भिक्षु चन्दिमा बर्मा पराधीन जुइसाथं अन थःगु देशे (आरकते) ल्याहां वल । अब्बे नसें वसपोल थः ककायाके विद्या ब्वनेगु शुरू यात । अब्बे वसपोलया उमेर झिदँ दुगु जुज ।

वसपोलया दिमाग मचानसे तेज । तेजसतं ब्वनेगुली उद्योगी । उरिहे प्यनाया भित्रे वर्णमाला, परिव्राण, कच्चायण व्याकरण कण्ठ यात ।

प्रव्रजित-

बौद्धदेशे थ्व प्रथादु कि बौद्धया मचा छुं दिनया निर्मित प्रव्रजित यायेगु । प्रथानुसार प्यन्हु, न्यान्हु च्वनेगु धैगु छुं नियत नियम मदु । जीवनभर च्वनेमाः धैगु नं मदु । प्रव्रजित जूह्य सिया न्हेनु, च्यान्हु नसें लच्छि, निला, दच्छि, निदँ, फःसा जन्मभर इच्छानुसार च्वने फु ।

भिक्षु चन्दिमाया उपदेश न्यनाः वसपोलया जन्मभर हे प्रव्रजित जुइगु प्रबल इच्छा जुल । ज्ञिनिदँया उमेरे अथवा वाल्यकालेहे छेँ, बुँ, मां-बौ आदिया फुक्क माया चःफुनाः भिक्षु चन्दिमा याके प्रव्रजित प्रार्थना यात-

“भन्ते ! ग्राम काषाय वस्त्र बियाः जितः फुक्क संसार दुःखं मुक्त जुया च्वंगु निवर्णयात साक्षात्कार यायेगु निर्मित प्रव्रजित याना विज्याहुँ । निकोलनं... । स्वकोलनं... ।”

अनं काषाय वस्त्रं पुनाः दस श्रामणेर प्रव्रज्या शील कयाः १८८८ ई० प्रव्रजित अर्थात् श्रामणेर जुन ।

बौद्ध नियमानुसार गृहस्थया नां (सबाँऊ) लिकयाः चन्द्र धैगु नां तल । गुगु नांयाक्वे भारते विज्यामेलि मणि धैगु निगः आखः बढे जुयाः वर्तमान चन्द्रमणि धकाः सुप्रसिद्ध जुयाच्वन ।

प्रव्रजित जुइ धुंकाः नं वसपोलया पढाई वहे रूपं वृद्धि जुयावं च्वन । अभिधानपदीपिका, अभिधर्म संग्रह इत्यादि कण्ठनीगु क्रापाल ग्रन्थ याना विज्यात । धुजोगु खं स्वेवने वसपोलयागु मचानसे तेज दिमागयात प्रशंसा मयासे झीपे गथे च्वने फइ ?

भारत आगमन—

स्वर्गीय श्री देवमित्र धर्मपालजुयागु निमन्त्रणां वसपोल न्हापां भारते विज्याःगु जुन । भारते विज्याःबले वसपोल श्रामणेर हे तिति । वसपोलया साथे चन्द्रयात त्वेक सूर्य धैह्य छह्य श्रामणेर नं दु । वसपोल श्रामणेर तिति सां अत्रले भारते विज्याःबले हे वसपोलया उद्देश्य गुजोगु खः ? थ्व खं झीसं नं सीके योग्य जू ।

भारत तथागतया पर्यटन भूमि खः । तथागत जूगु लुम्बीनि, बोधिज्ञान प्राप्त याना विज्याःगु बुद्ध गया, धर्मचक्र चाःहिका विज्याःगु सारनाथ, महानगरिनिवर्ण जूगु कुशीनगर थ्व प्यंगू स्थान मध्ये स्मरणीय एवं पूजनीय व स्थान स्वंगू नं भारत हे । तथागत पीन्यादँ तक्क धर्म वर्षायाना विज्याःगुनं भारत हे खः । तर थौं व भारते बौद्ध धर्म ग्व ? गुगु थासे करोडौं भिक्षुपिसं निवास याना च्वंगु खः थौं व थासे

भिक्षुपिनि नामं आपाः दःसा प्यह्य, न्याह्य । अहो ! गुलि अपशोचगु खं ।

“गुगु भारते लोप जुयाच्चंगु धर्मयात ल्वीकेगु, भिक्षुसंघपि वृद्धि याय्गु छना च्चर्पि भारतीय पिन्त थनेगु थ्वहे वसपोलया उद्देश्य खः ।”

जब निह्यं भारते बिज्यात कन्हेखुन्हु वर्माया दैनिक अखबारे समेत ततः ग्वगु आखलं ‘आरकनं चन्द्र व सूर्यं धर्पि निह्य श्रामणेर भारते बुद्धधर्म प्रचार याय्गु लागि वन ।’ धकाः छापे जुल ।

अनं भारते स्वदं च्वनाः बौद्ध धर्मया प्रचार याना बिज्यात । हानं त्रिपिटक अध्ययन यायेगु निर्मित बर्मा बिज्यात । बर्माय् च्वनाः आपालं बौद्ध-ग्रन्थ ब्वना बिज्यात ।

उपसम्पदा-

अध्ययनयाय् सिधेका श्रद्धेय महाविशुद्धाराम महास्थविर आदि पीह्य प्रधान महास्थविरपि सहित थः दाता खेजारी बाबु नाप रंगूनं चटगामे बिज्यात । अन “रामू” धैथाय् बिज्यात । अन हे १९०३ ई० माघपुन्हीया शुभ दिन वसपोल उपसम्पदा (भिक्षु) जूगु जुल ।

कुशीनगरे आगमन-

उपसम्पदां लिवा वसपोल कुशीनगरे बिज्यात । निदं अन च्वनाः हानं भदन्त महाविर महास्थविरया आज्ञां बर्मा बिज्यात । अन बर्षा-वास स्वला च्वनाः बर्षावास सिधे साथं हानं कुशीनगरेतुं ल्याहां बिज्यात । अबले नसें थौं तक वसपोल कुशीनगरे स्थायी रूपं च्वना बिज्याःगु जुल । थ्व हिसाब याना स्वेबले वसपोल कुशीनगरे च्वना बिज्याःगु पीप्यदं पीन्यादंति दत ।

पीप्यदं-पीन्यादं भित्ते वसपोलं आपालं ज्या याना बिच्चात ।

अबले कुशीनगरे झारवातं भरे जुया च्वंगु, परिनिर्वाण स्तूप भग्नावशेष जुया च्वंगु, माथाकुवरनं भग्नावशेष जुया च्वंगु खः । भगवान बुद्धयात अग्नि संस्कारयागु मुकुटबन्धन-चैत्य ला थौं तक भग्नावशेषहे तिन । धर्मशाला धाःसां विहार धाःसां वसपोलया गुरु श्रद्धेय महावीर महास्थविर च्वना बिज्याःगु बखते बने जूगु छगू दु ।

स्कूलया विषय प्राइमरी नं मिडिल स्कूल धैगु मदुगु खः । हानं हाई स्कूल कलेजया खँला च्वे हे माःगु मखुत । पढाई मदुगुया कारणं आस पासया ग्रामवासीत आपालं अशिक्षित व अन्धविश्वास जुया च्वंगु खः ।

चन्द्रमणि निःशुल्क पाठशाला-

वसपोल बिज्याना ग्रामवा सिपिन्त शिक्षित याय्गु निर्मित श्री भिक्षु श्रद्धानन्द (एम. ए. पीरीस) या सहयोगं १९२६ ई० “चन्द्रमणि निःशुल्क पाठशाला” धैगु प्राइमरी स्कूल छगू देकल । गुरुगु स्कूल थौं तरुं निर्धन ग्रामवासी पिनिगु निर्मित निःशुल्कं (ध्येवा म्वाक) हे चले जुयाच्वन ।

अग्निदँति लिपा पूज्य कित्तिमा भन्तेया प्रयत्न सेठ श्री युगल किशोर बिडलां न्हे रोतिवंक छगू बांलाक पाठशाला-भवन देका बिल । गुरुगु पाठशालाया थौं तकं मेनेजर (Manager) वसपोल खः ।

वसपोलया गुरुया नामं च्वे च्वंगु क्लास बनेत “महावीर विद्यालय” छानं तयार जुल । उकीया प्रतिस्थात्मक नं वसपोल खः । वयां च्वेयागु बनेत राघव दाल पं० द्वीनारायण पिनिगु अट्ट प्रयत्न द्वारा “बुद्ध कलेज” छगूनं बने जुल । उकियात नं वसपोल आपालं सहयोग बिया बिज्यात ।

जब ग्रामवासीपिन्त स्कूलद्वारा शिक्षा प्राप्त जुल । अबले उमिगु

अशिक्षित स्वभाव बुलु बुलु मदया वन । हानं अमिगु अन्धविश्वास
हटे जुयावंगु थ्व खँ द्वारा प्रष्ट सीदै—

न्हापा कुशीनगर बौध्द-विहारे च्वंगु तुंया लः त्वनेगु पाप
भापा च्वंगु खः । भिक्षु पिथाय् छ्वयाः आखः व्वके मत्यो हानं आखः
व्वके छ्वक मस्तेत भिक्षु यानावी धँगु अन्धविश्वास जुया च्वंगु खः ।

उजोगु बखटे नयूगु, त्वनेगु, पुनेगु बियाः हेका-हेका आखः छह्य
निम्हेसित व्वकेगु गुरु यात । अले गरीबपि नयूगु, त्वनेगु, पुनेगुया आशां
आखः व्वनेगु शुरु जुल । लिपा जुजु पढाई बाँलाना वःलिसे स्कुले भती
जग्गा-जमीन दुपिनि काय् मस्तनं छ्वया हल । आः थौं... ..

स्कूला घण्ट थाय्वहे हुरुहुरु फुक्क विशार्थित व्वां वया वहे
तुंया लः त्वना भुजा आदी नइगु खः । हानं न्हापा मस्तेत वने मत्यो
घाईपि मां-बौपिनं वया च्वन । गरीबपि दुःख संकष्ट पडे जुई बले मद-
तया निर्ति वया च्वन । वसपोलं नं मिखा तीसिनाः सहायता बियाः दुःख
संकष्ट यात दूर हटे याना बिज्याना च्वन ।

धनी पुरुषपिनं छुं नं छुं ज्याखँ पडेजुइ बले वसपोलयाथाय् हे
वयाः सल्हाकाः वँगु ।

जानकारी पुरुषपिनं छुं तःतः धंगु ज्याखँया सल्हा वा सहायता
काय् माल कि वसपोल याथाय्हे वँगु । थुगु रूपं वसपोलयाके सल्हा
कयाः ज्या याःगुलि हे थौं कुशीनगरे गुगु ज्या शुरु जूगु खः व ज्या
बाँलाक चले जुया च्वन ।

नेपाल अगामन—

१९४४ ई० थः शिष्य पिनीगु प्रार्थना स्वीकार यानाः वसपोल
क्षीगु देशे धर्म प्रचारया निर्मित बिज्यात । गुबले आनन्दकुटी देकेगु
प्रारम्भ जुया च्वन ।

आनन्दकुटी विहारयात लाईक जुईक दुरु त्वहँ याह्य भगवान

बुधदया मूर्ति नं अबले हे प्रदान याना विज्याःगु खः । अनंलि पूज्य धर्मालोक भन्तेनं स्वयं थःहे विज्यानाः उगु मूर्ति कुशीनगरं कया हया विज्यात । गुगु नेपालवासी नरनारीपिसं आनन्दकुटी खना हे च्वंगु दु ।

नेपाले विज्यानाः विहार-विहारे धर्मोपदेश याना विज्यात । तर, अपशोच पिने-पिने त्वाः-त्वाले प्रचार याय्त वसपोलयात समयया परिस्थिति मळ्यु । अयेतां उतास होपासिकापिन्त थुइक थुइक बौध्द धर्मया बारे बांलाक कना विज्यात ।

लेखकं अबले श्री सुमङ्गल विहारे विज्याःबले मोटरे दर्शन जूगु खः ।

वसपोल-

वसपोल याचकते दाता, रोगीते निःशुल्क महाबैद्य, ग्रामवासी सज्जनपिनि सल्हा काय्त ग्राम मन्त्री, भिक्षु, श्रामणेर तथा अनागारीकापिनि उपाध्याय, भिक्षु संघपिनि संघनायक, संस्कृत, पाली तथा हिन्दीया विद्वान, भारतीय बौध्द-संघया सभापति, झी 'धर्मोदय' सभाया सभापति खः ।

थुगु संक्षिप्त जीवनी चर्चा नं जितः निरस थें ताल । प्रचार-शून्य तर बुध्द-शासन उन्नति व अभिवृद्धिदया निर्ति ह्यासु वसः पुनीपि दयेकावं यंकेगु आवश्यक धयागु विश्वासय् दुग्यला वक्क सित सँखाना काषाय वस्त वियाः, फुथें चाःथें ग्वाहालि याइह्य गुरु न्ह्योने वल ।

हानं छको सकलें कुशीनगरय् वने धयागु लुमन । वने धयागु सिबें वनाः नं थ्यंकाः ल्वःथाय् ल्वःगु बीगु कथं विया तःगु कुशीनगरया गामय् रेफ्रिजेटर छगः च्वं च्वंगु मिखाय् लुमना वल । थुकी भतिचा संतोष जुल ।

शोक-प्रस्ताव पास जुइ धुंका: वसपोलया पुण्य-स्मृति स्थिर यायेत प्रतिमा दयेकेगु प्रस्ताव पास जुल । सकसिनं सही तल । जि नं तथा । मती वन, Expare यात । समर्थन व संवेदन मखा थ्व ! जि हानं थःगु संसारय् लिथ्यन । छनेत स्वया न्हचः मवः । हानं कुशीनगर बिज्याइह्य, संघ-समुदायया शिष्य-समुदायया प्रतिनिधि प्रज्ञारश्मि भन्तेयात पौ बिया छ्वये मानिगु लुमन । टाइप राइटर पिकया: पारित शोक-प्रस्ताव अनुदित यायां टाइप याना । टाइप सिधल । छना: न्हचः मवः । गबलें मेवामाँ ववय् च्वना च्वंह्य गुरू खन । गबलें तुतां छपु चुया: धिकिर्धिकि महापरिनिर्वाण-स्तूप चाहचू बिज्या:ह्य गुरूदा त्यूत्यू वना । गबलें “अरे स्यने आवतानि” धका: सीमा-भवनया त्वाथलय् च्वच्वंम्ह गुरू खन । जि लासाय् फाटाफाटा पुला च्वना । खा हाला हल । न्हचः वयेकेत स्वया । हानं होलिया ब्वः व्यू वःपिनि पुचलय् न्हिला च्वंम्ह गुरू नाप लात । प्यला ति न्हचो ‘न्हिन्हि’ आज् अखबार ब्वंका: न्यना च्वना: नं छचालं च्वपि शिष्य समुदायपिसं भारत-पाक युध्द खबरं च्वत्यंक ध्वंलाना च्वंम्ह गुरू लुमन । अबले हे खः, जि बनारसं वयांगु-कुशीनगरय् । चन्द्रशीलाया श्रीमान मदुगु । जि बनारसं वयागु धायेव चन्द्रशीलायागु खबर न्यन । जि व खँ कने जक त्यना, छचालं च्वना च्वनीपि शिष्य-शिष्यापिसं म्हुतुइ ल्हा: तथा: जित: पन । जिके व हे खँ हानं हानं न्यना बिज्यात, जि खँ चा: चा: हीका । “क्या हुआ” या लिस: “कुछ नहीं” धया । जि हच्केका । खः, वस-पोलयात छुं हे मानसिक-चिन्ता बी मज्यूया कारणय् धका: हच्केका । सेवा टहल याना च्वंपिनि सल्लाय् जि हच्केका । अय्तं छु थ्व तोतो-पुयागु हच्केकागु वसपोलया नुगलं मच्चा: खइ ला ? प्यलाति लिपा जि हच्केकागु नं छुं अर्थ मदुगु जुयां वन । अर्थे हे जुया वन ? १०० दँ बुदि माने या: वने धयागु आकांक्षा लायेक: हे यंकल ? बिचा: यायां छने मफुत । दना । न्ह्योनेसं शोक मभाय् यंकागु तस्वीरय् खन, गुरू ! चन्द्रमणि महास्थविर !! □

भिक्षु जगदीश काश्यप

-भिक्षु सुदर्शन

भिक्षु जगदीश काश्यप नेपाले हानं छोको बुद्ध-धर्मया न्हूजः ह्येगु ज्याय् ग्वाहालि याना बिज्याःपि भिक्षुपि मध्ये छम्ह खः । नेपाली भिक्षुपित धर्म प्रचार याय्त सफू बियाः विचारं ग्वाहालि याना बिज्याःपि प्यम्ह न्याम्ह भारतीय विद्वान महास्थविरपि मध्ये छम्ह वसपोल नं खः ।

भिक्षु जगदीश काश्यप श्री श्यामनारायण व श्रीमती अम्बिका देवीया स्वम्हम्ह हानं चीधीम्ह काय् खः । कुल कथं बुद्धगयाया क्षेत्रयाम्ह खःसां वसपोलया जन्म रांची १९०८ ईसवीस जूगुजुया च्वन । मैट्रिक तकया शिक्षा वसपोलं रांची हे कया बिज्यात । अले बी. ए. या परीक्षा पटनां बियाः काशी हिन्दू विश्वविद्यालय १९३१ ईसवी दर्शन शास्त्रे एम. ए. पास याना बिज्यात ।

भिक्षु छगदीश काश्यपया व्यक्तित्वय् वसपोलया बाज्या श्री अजोधया प्रसादया प्रनात्र लाःगु जुया च्वन । वय्कः थःगु जमानाय् अमेरिका आदि यूरोपे चाःहिला दी धुंकूम्ह अले हानं आर्य समाजया विचारधारा दुम्ह जुया च्वन । उकिं जगदीश नारायण दर्शन शास्त्रया एम. ए. जूथें न्हूगु विचारं अर्थात् जातिवादया विरोध भावनां प्रभाः वितम्ह जुले । उगु इले आर्य समाजया प्रचार जुयावं च्वन । थ्वहे प्रचार

इमे वैद्यनाथ धामया गुरु कुले हिन्दू-धर्म व दर्शन व्वनेत जातीय बन्धन मदुगु छगू गुरु कुल सन्निय जुल । अन सःस्यूपि सकले हे ‘पण्डित’ खः । जन्म निसै आचार्य, जन्म निसै बाज्या धाइथे ब्राम्हण जूसा जक पण्डित धाःगु प्रथाया विपरित आन्दोलन जुया च्वन । थन हे श्री जगदीश नारायण प्रिसिपल जुल । अध्यापनया ज्या ज्या यायां हे संस्कृतय न वसपोल एम. ए. पास याना बिज्यात ।

छन्हु वसपोलया न्ह्योने हे छम्ह ब्राम्हण पण्डित खिचायात सःताः धाल, “झासै, पण्डित खिचा, झासै ।” थःगु न्ह्योने थथे खिचायात पण्डित धाःगुलि जगदीश नारायणया नुगले स्यात । थः ब्राम्हण मखुसां सःस्युगुया आधारे हानं संस्कृत स्यनीगुया कारणे वसपोलयात “पण्डित” धकाः धाःगु उम्ह ब्राम्हण पण्डितयात गुलि मयः धयागु वसपोल थुल । थः गुरु कुलया प्रधानाचार्य । थःगु न्ह्योने हे ब्राम्हण पण्डितया जाति अभिमान । उफिसनं जातिभेद माने मयायेगु उद्देश्यं सञ्चालन जुया च्वंगु गुरु कुले वहे गुरु कुलया छम्ह शिक्षक ब्राम्हण पण्डितया जाति अभिमान । वसपोलया मती थःत श्रेष्ठ उत्तम मेपित तुच्छ हीन भाः पीगु संस्कारं हिन्दू ब्राम्हणत्व मुक्त हे जुइथे मच्वन । साव नुगले स्यात । बुधदयागु “न जच्चा वसत्रो होति, न जच्चा होति ब्राम्हणो” धयागु वाक्य लुमन । थः कागी हिन्दू विश्वविद्यालये व्वना च्वनाएले यना तयागु श्रीलंकायागु खं लुमन । भगवान बुधदयागु धर्म व बौध्द संस्कृति हे वास्तवे थजाः क्वजाः मदुगु खः धकाः मती वन । बांलाक बुध्द-धर्म व्वनेगु इच्छा जुन । श्री लङ्काया विद्यालङ्कार परिवेणे संस्कृत भाषां पौ छपौ च्वया छ्वत । उगु पत्रे पालि भाषा व बुध्द-धर्म व्वनेगु इच्छा प्रकट याना तःगु खः ।

श्रद्धा व भक्ति भावना दुम्ह मांयागु सहर्ष स्वीकृति जगदीश नारायण प्रव्रजित जुल । १९३४ स वसपोल श्रीलङ्का थ्यंगु खः । दर्शन शास्त्र व संस्कृत साहित्यया विद्वान व्यक्तिगत बुध्द-धर्म व पालि भाषाय्

अधिकृत ज्ञाता जुडत छुं थाकु मजुल । याकनं हे वसपोल विपिटक
अध्ययन यानाः पालि भाषाया विद्वान भिक्षु जगदीश काश्यप जुल ।

श्रीलङ्का लिहाँ विज्यानाः दकसिवे न्हागं वसपोलं थःगु कार्यक्षेत्र
सारनाथ याना विज्यात । अन च्वंगु चिकीचाधंगु साधारण मिडिल
विद्यालययात महाविद्यालये परिणत यायेत दत्तचित्त जुल । देश बिदेश
चाःहिलाः विशेषतः बर्मा सहयोग कयाः सारनाथे महाबोधि कालेज
स्थापना याना विज्यात । विद्यालययात भौतिक साधनं व अध्ययन
स्तर व यवस्थां तुर्ति चुडका विज्यात ।

थुगु हे कार्यावधिया दुने वसपोलया सेठ विरला लिसे सम्पर्क
जुल । अले सारनाथया महाबोधि कलेज स्थापनां लिपा विश्वविद्यालये
पालि व बुध्द धर्म अध्यापन पाखे तिचाः वंगु पूर्ण यायेत लँपु नं चाल ।
विरलाजुं काशी हिन्दू विश्वविद्यालयय् बुध्दकुटी छगू दयेका बिल ।
भिक्षु जगदीश काश्यप काशी हिन्दू विश्वविद्यालयस “पालि” भाषाया
प्राध्यापक जुया विज्यात । ईसवी १९४० निसं १९४९ तक वसपोल
बुध्दकुटी च्वनाः थुगु पालि अध्यापन कार्य याना विज्याज्यां वसपोलं
थःगु हे प्राचीन विश्व विद्यालय लुमंका विज्यात ।

वसपोल नालदाम् विज्यात । सारनाथ महाबोधि महाविद्यालय-
यागु हानं काशी हिन्दू विश्वविद्यालययागु अनुभव व छुं समर्थ-साधनं
(शायद मुनागु धेवां नं) वसपोलं नवनालंदा पालि महाविद्यालय
स्थापना याना विज्यात । प्राचीन युगया विश्व प्रसिध्द बौध्द विश्व-
विद्यालय अनुकूल नालंदा पालि महाविद्यालयया निर्माण व अध्ययन
तथा अध्यापन जुयावं वन । थन हानं छहो बर्मा, लङ्का, श्याम,
जापान, नेपाल आदि एशियाई देशं व यूरोपया विद्यार्थीपिसं अध्ययन
याः बल । थन पालि भाषा व बौध्द दशनया पूर्ण अध्ययत अध्यापन
लिसे लिसें अन्वेषण कार्य जुल । थुकथं बौध्द युगया प्रसिध्द प्रांचन
विश्वविद्यालय विक्रमशीला, तक्षशिला व नालंदादि मध्ये छगू मात्र

प्राचीन विश्वविद्यालयया संस्मरणे हानं “नालंदा” जागृत जुल- थुकीया श्रेष्ठ भिक्षु जगदीश काश्यपयात हे दु ।

नव नालंदा महाविद्यालयया हे प्रकाशने देवनागरी लिपी संपूर्ण पालि त्रिपिटक प्रकाशित जुल । पी छगू पी निगू ततःपंगु सफू, ततःगोगु आखःया शुद्ध व स्पष्टं पिहाँ वःगु थुगु संपूर्ण देवनागरि लिपिया त्रिपिटकया प्रधान सम्पादक भिक्षु जगदीश काश्यप खः । वसपोल धात्थे धाःसा थुगु त्रिपिटक प्रकाशनया प्रधान सम्पादक हे जक मखु, प्रत्येक सफूया भूमिका लेखक प्रकाशनार्थ भारतया केन्द्रीय सरकार तथा विहार राज्य सरकारयाके लाखौं अर्थसहयोग प्राप्त यानाः सुपथ मूत्यं बौद्ध जगतयात देवनागरी लिपी पालि त्रिपिटक उपलब्ध याका विज्याःमह महास्थविरनं खः । वसपोल धात्थे हे ज्याया भूत धाःसां ज्यु । गुगु ज्या ज्वन व ज्या सिमधःतले नःसां त्वंसां द्यंसां याना च्वना विज्यायेगु वसपोनया स्वभाव खः । ध्व त्रिपिटक प्रकाशनया ज्याय् छुं महिना च्वनाबले खनागु अनुभव खः ।

नव नालंदा पालि महाविद्यालयया निर्देशक पदे च्वना विज्या-ज्यां हे दथुइ छको वसपोल संस्कृत विश्वविद्यालयया वाराणसी नं विज्यात । वसपोलं थन नं पालि विभागीय ऋध्यक्ष जुयाः ज्या याना विज्यात । लिसें वाराणसी संस्कृत विश्वविद्यालये पालिया विभाग मजबूत याना विज्यात ।

भिक्षु जगदीश काश्यपं अनेक देशया भ्रमण याना विज्यात । तर गबले हे वसपोल विदेश-भ्रमणया मोही धाःसा जुया विमज्याः । वसपोल ध्येवा मुना विज्याये सः, तर गबले माःथाय् उपचारे खर्च यायेगुली लिफः स्वया विमज्याः । ध्येवा दःलिसे दयेकाः थःगु हे यानाः समृद्धशाली जुइगु स्वभाव वसपोल याके मदु । अभाय्धं ह्य विद्वान, अपाय् चोह्य कर्मठ व्यक्ति, विभिन्न उत्तरदायीत्व युक्त पदे च्वनाः ध्येवा दुह्यजूसं तयेगु सुखा मरि, दनेगु खाताय् छपा साधारण लासा, च्वनेगु

छगू साधारण कोथाचा । ध्व आदर्श सरल साधारण सहज वृत्ति
गृहस्थर्पित जक आदर्श मखु, भिक्षुर्पित नं छगू आदर्श खः ।

भिक्षु जगदीश काश्यपया भाषण सारै प्रभावशाली जू । न्ह्यागुं
विषये सरल व स्पष्ट माचाछि वसपोलं नवाना बिज्याइ । पेनांगया छगू
भाषणं वसपोलयात तुरुन्त हे थःगु देशे लित छ्वया हल ।

भिक्षु जगदीश काश्यप प्रकाण्ड विद्वानथें, सरल स्वभावह्य जुया
चवना बिज्यात । गबलें गबलेंला वसपोलया स्वभावं “बाल सुलभता”
सरलता क्यना चवनी । वसपोलं तःसकं सहयाये नं फु । शायद
श्रीलङ्काय् “सलगल” अरण्ये चवनाः मैत्री भावना याना बिज्याःगु व
भिक्षाटनया अभ्यास याना बिज्याःगुया प्रभावं अर्थ जीवनभर साथ
विया चवंगु खः ।

नेपाल भाषां न्ह्याब्लें न्ह्यागु पिकायेत नं अनुमति काये म्वाः
प्रकाः उदारतायुक्त अनुमति बिया तःपि स्वह्य उपकारक भारतया
भिक्षु महास्थविर विद्वानपि मध्ये जगदीश काश्यप नं छह्य खः ।

भिक्षु जगदीश काश्यपं दीघ निकाय व संयुक्त निकाय हिन्दी
अनुवादे नं ल्लाः तया बिज्यात । “मिलिन्द प्रश्न” व “उदान” वस-
पोलयागु पूर्ण अनुदित हिन्दी ग्रन्थ खः । पालि महाव्याकरण व पाश्चात्य
तर्क शास्त्र (निगू भाग) वसपोलयागु मौलिक कृति खः । “अभिधम्म
व Buddhism for everybody” वसपोलयागु अंग्रेजी भाषाय् चवया
तया बिज्याःगु खः ।

भिक्षु जगदीश काश्यपया इच्छा खः, पालि अट्टकथा पूर्ण जुइक
देवनागरी प्रकाशन यायेगु, पालि त्रिपिटक हिन्दी अनुवाद यायेगु । तर
थुगु इच्छा पूर्ण यायेत वसपोलयात शरीर धर्मं साथ मबिल । न्ह्याव्व
हे कम नःसां शरीरे ला बढे जुया ववं वसपोल सने हे मफुत । खातां
थहाँ क्वहां तकं जुइ थाकुल । थःगु जीवनया अन्तिम अवस्थाय् वसपोल

राजगिरि स्थित बुद्ध विहारे च्वं बिज्यात । अन हे भिक्षु जगदीश काश्यप एम. ए. या २७ जनवरी १९७६ स इहलोकया जीवन-लीला समाप्त जुल ।

स्व० त्रिपिटकाचार्य भिक्षु धर्मरक्षित एम. ए., पी. एच. डी., डी. लिट्या शब्दे धाःसा भारतया धर्म प्रचारक भिक्षुपि मध्ये “भिवखु-त्रयी नाम सदा अमर” खः इपि स्वह्य अमर भिक्षुपि मध्ये छम्हम्ह स्व० राहुल सांकृत्यायन खः, छह्य भदन्त आनन्द कौशल्यायन खः, छम्ह ध्वसपोल स्व० भिक्षु जगदीश काश्यप एम. ए. खः ।

भारते बुद्ध-धर्म प्रचारया इतिहासे थुगु युगया स्वम्ह अमर कीर्ति दुपि महास्थविरपि मध्येया छम्ह स्वयं स्व० भिक्षु जगदीश काश्यपजुया अग्रज सह-कार्यकर्ता डा० भदन्त आनन्द कौशल्यायनं वस-पोलया स्मृती “भाई काश्यपजी” रचना ठीक हे च्वया बिज्यात :—

“रूपं जीरति मच्चानं

नामं गोत्तं न जीरति”

मनूतय् ‘रूप’ विनाश जुइ, तर वयागु यशः शरीर म्वाना हे च्वनी । अस्तु ।

Dhamma.Digital

भिक्षु नारद महास्थविर

—इश्वरमान सिंह

विश्वका शान्ति दूत भगवान बुद्धको जन्मस्थल नेपाल भएता पनि नेपालमा प्रजातन्त्रको प्रादुर्भाव अगाडि बौद्ध धर्मलाई दमन गरी राखिएको थियो । नेपाल बाहेक अन्य मुलुकहरू श्रीलङ्का, बर्मा, थाई-ल्याण्ड, भियतनाम, जापान र भारत आदि देशहरूमा बौद्ध धर्मको ठूलो महत्त्व र सरकारी पक्षबाट समेत ठूलो मान्यता दिइराखेको छ ।

नेपालमा प्रजातन्त्र आउन अगाडि एक तन्त्रीय राणाहरूको जहानिया शासनको धर्मप्रति एकपक्षीय स्वार्थ दृष्टिले गर्दा भगवान बुद्धको आफ्नै जन्मस्थलमा बौद्ध धर्मको प्रचार र प्रसार तथा बौद्ध धर्मावलम्बीहरूले आफ्नो धर्म स्वतन्त्रतापूर्वक पालन गर्न मौका नमिलेको कुरा सर्वविदितै छ ।

प्रजातन्त्रको उदय हुन केही वर्ष अगाडि राणा कालका भूतपूर्व प्रधानमन्त्री स्वर्गीय पद्म शम्शेरको समयमा श्रीलङ्काका केही भिक्षु नारद महास्थविर पहिलो पटक नेपाल आउनु भयो ।

भिक्षु नारद सन् १९४५ मा नेपालको वीर पुस्तकालय हेर्न निहुँले नेपाल पस्नु भएको थियो । त्यस समयमा नेपाली भिक्षुहरूलाई देश निकाला गरिएको बेला थियो । नारद भिक्षुका साथ भिक्षु अमृता-नन्द महास्थविर पनि आउनु भएको थियो । तर नेपाली भिक्षुहरूलाई

देश निकाला गर्नु अगाडि देखि नै भिक्षु अमृतानन्द विदेशमा गइसवन्नु भएको थियो । त्यसैले भिक्षु अमृतानन्द अन्य भिक्षुहरू जस्तै देश निकालामा नपर्नु भएकोले उहाँ त्यस बेला श्रीलङ्काका भिक्षु नारद महास्थविरसंग निर्वाधपूर्वकसंगै नेपाल आउनु भयो ।

भिक्षु नारदज्यू ३५ वर्ष अगाडि नेपालको वीर पुस्तकालय हेर्न आउँने निहुँले नेपाल पस्नु भई नेपालमा बौद्ध धर्मको गतिविधि र अन्य परिस्थितिको अध्ययन गर्नु भई स्वदेश फर्कनु भयो ।

अनि २००७ सालमा नेपालमा प्रजातन्त्रको उदय राजा र प्रजाको संयुक्त प्रयासबाट भयो । जनताको मौलिक हक, वाक स्वतन्त्रताका साथै आ-आफ्नो धर्मको विकास गर्नमा स्वतन्त्रता मित्यो ।

नेपालमा प्रजातन्त्रको उदय भए पछि श्रीलङ्काका भिक्षु नारद महास्थविर नेपालको अर्को रूप हेर्न र नेपालमा बुद्ध धर्मको प्रचार गर्न आउनु भयो । दोश्रो पटक भिक्षु नारद २००८ सालमा आउनु हुँदा देशमा काँचुली फेरेको देख्नु भयो र त्यही बेलामा उहाँलाई काठमाडौँको यटखा बहालमा नागरिक अभिनन्दन प्रस्तुत गरिएको थियो । सायद प्रजातन्त्र पछि नागरिक अभिनन्दन प्रदान गरिएको यो पहिलो पटक हुनु पर्दछ ।

आफ्नो नेपाल भ्रमणको समयमा श्रीलङ्काका भिक्षु नारद महास्थविरले नेपालमा बौद्ध धर्मको प्रचारमा ठूलो अभिरुचि राख्नु भयो । स्वयम्भूको उत्तरपट्टि रहेको आनन्दकुटी विहारमा श्रीलङ्काको बौद्ध स्तूपको प्रारूपमा एउटा स्तूप पनि बनाइयो र श्री नारद भिक्षुज्यूकै प्रेरणाबाट श्रीलङ्काबाट भगवान बुद्धको अस्थि नेपालमा सदाको लागि स्थापना गरियो । सो अस्थिधातु अहिले आनन्दकुटी विहार स्थित श्रीलङ्काको स्थूपाराम चैत्य नमूनाको स्तूपमा राखिएको छ । सो अस्थिधातु प्रत्येक वर्ष बुद्ध जयन्तीका दिन निकालिन्छ र आनन्दकुटी विहारमा दिन भरी नै प्रदर्शन र दर्शनको लागि राखिन्छ । यस अतिरिक्त प्रत्येक

तीन वर्षमा सो अस्थिधातु काठमाडौंको शहरमा परिक्रमा गराउँदै आएको छ ।

नारद भन्ते यस्तै प्रकारले पटक पटक नेपालमा बौद्ध धर्म प्रगति र उन्नति हेर्न बराबर नेपाल आउनु भयो । नेपालमा बौद्ध धर्मको प्रचारका अतिरिक्त देशमा शिक्षा र अन्य बाटो घाटो आदिको विकास पनि देख्नु भयो ।

श्रीलङ्काका बौद्ध विद्वान भिक्षु नारद महास्थविर यही २०३६ साल कार्तिक १ गते नेपालको छैठौं पटक भ्रमण गर्न आउनु भयो । भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरको कुशल निर्देशन, आनन्दकुटी नायक सभाको निमन्त्रणामा नारद भन्ते आनन्दकुटी बिहारमा बस्नु भयो ।

यो भ्रमण कालमा भिक्षु नारदज्यूले आनन्दकुटी विहारमा करीब दुई हप्तासम्म धर्म देशना गर्नु भयो । नारद महास्थविर भगवान बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनीमा जानु भई भित्री हृदय देखि सन्तुष्ट भएको देखिन्छ ।

नारद महास्थविर नेपालको यो छैठौं पटकको भ्रमणका अवसरमा बौद्ध धर्माबलम्बीहरूले वहाँलाई निकै स्वागत र सम्मानका रूपमा अभिवादन चढाए । उहाँ श्रीलङ्का जानु अगाडि आनन्दकुटी विहारमा एक भव्य अभिनन्दन समारोहको आयोजना गरिएको थियो । सो समारोहमा नारद भन्तेले आफ्नो नेपाल भ्रमण वारे पुराना सम्झनाहरू तस्मरण गराउनु भयो ।

उहाँले यो पनि उपदेश दिनु भयो कि नेपालमा बौद्ध धर्मको अरू व्यापक गर्न भिक्षुहरू एक ठाउँमा धेरै नबसि अञ्चल, जिल्ला र गाउँ गाउँमा नियमित रूपमा छरिनु राम्रो हो भनी सल्लाह दिनु भयो ।

यस्तै उहाँ त्रिभुवन विश्व विद्यालयको नेपाल स्टडीज सेन्टरमा

जानु भई बौद्ध धर्म वारे प्रवचन दिनु भयो । नारद भन्तेलाई यस अतिरिक्त ललितपुरको सुमङ्गल विहार र घपावहिल विहारमा तथा आनन्दकुटी बिद्यापीठमा पनि भव्य स्वागत अभिवादन गरिएको थियो । श्रीलङ्का जानु भएकै दिन विहान नारद भन्ते बनेपाको ध्यान-कुटी विहारमा जानु भयो र भिक्षु अश्वघोषले स्वागत अभिवादन गर्नु भएको थियो ।

नेपालको करीब तीन हप्ताको प्रवासमा श्रीलङ्काका भिक्षु नारद महास्थविर नेपालको बौद्ध धर्मको विकास र अन्य अध्ययन गर्नु भयो ।

पहिलो पटक नेपाल आउनु हुँदा भारतको बाटो भई त्यसमा काठमाडौं पस्न पैदल भ्रमण गरी आउनु भएका नारद भन्ते अहिले ८२ वर्षको उमेरमा श्रीलङ्काबाट नेपाल र त्यस्तै नेपालबाट वायुयान-बाट तीन घण्टा तीस मिनेटमा सिधा पुग्न सकिने भएकोले उहाँको भ्रमणमा पहिलेको तुलनामा नेपाल पुग्न र श्रीलङ्का जानु बढी समय र कष्ट नभएको हुनु पर्दछ ।

श्रीलङ्काका भिक्षु नारद महास्थविरको नेपाल भ्रमणबाट दुई देशका भिक्षुहरूका बीच बढी सामिप्य, बौद्ध धर्ममा बढी विकास गर्नमा मद्दत मिल्नेछ भनी आशा राख्न सकिन्छ ।

Dhamma.Digital

पूज्य विवेकानन्द भन्ते नं मंत

-भिक्षु सुदर्शन

बूषि मनूत सकलें सीमाः । अथेनं गुलिं याउँक मग्थासे स्त्रीपि दइसां आपाः मनूतय्ला मसिसे म्वाना च्वने हे यइ । विवेकानन्द भन्ते-या म्वाना हे च्वने यःनि । सीगु धयागु लुमनीगु तकं वसपोलयात मयः । यहे मयः । मयः मयः लुमनेवं मिखां ख्वबि वइ । “महास्मृति-प्रस्थान” या अनुवाद याना बिज्याःबलय्या थःगु नुगः खँ वसपोलयात लुमंति जू मबः । “अनन्तलक्खण सुत्त” जि जिगु मदया बी मफुत खनि । बुद्धया सेवाय् नीदं मयाक च्वना बिज्याःह्य आनन्द भन्तेया धर्म-भण्डारं हे निर्वाणया थुवाः वसपोलयात नाला मत्थू धाःसा थह्यं च्वयागु भाय् हिलागु सफुर्ति थःत मथीवं छु त्वह्लय् चाय् । ज्ञान, बल व अभ्यास बलया दथुया पाः थ्व हे खः ।

ने- सं. १०३७ स भोजपुरय् जन्म जुयाः ने. सं. ११०५ स ख्वपय् मदया बिज्यात । गन सीगु खः, गबलय् सीगु खः, छु जुयाः सीगु खः, थःगु प्राण मदुगु ह्य गन उइगु खः थ्व सीके फइ मखु । । झीसं नि मस्यु । भोजपुरय् टक्सारय् जन्म जूह्यं ख्वपय् बौद्ध समकृत विहारय् मदइ धकाः मती हे मतः जुइ ।

झिछदँया उमेरं निसें वीराग्गं थीका बिज्याःह्य वसपोल । स्वदँ प्येदँ न्हयः ख्वपया अस्पतालय् हे सीथें च्वंहा वसपोल । “जि ग्याः, जि ग्याः” धकाः क्वातुक सुयातं ज्वना च्वना बिज्याःह्य वसपोल । कालि-

म्पोङ्ग्य् बिज्याःबल्य् “लोकनीति” सफू पिकायेगु कम्पनी दां तया-
 बिज्याःह्य प्रज्ञाधन शाक्योपासक । सुनानं नय्गु छु बिल छु नल, रेलय्
 जाम्य मचाल । जाम्य गबलय् दत । ह्यय् दां दांछि हे मदु । अनं पाता
 दाय्गु ज्या ज्वनाः लैय् हे च्वना बिज्यात । शायदं ध्व ई निगूगु दिश्व
 युद्धया ई खः । नयाः त्वनाः छु लँ खर्चं दय्काः कालिम्पोङ्ग बिज्यात,
 अले हानं कुतः यानाः ने. सं. १०६८ स “लोकनीति” लफू पिकया
 बिज्यात । ध्व हे वसपोल (प्रज्ञाधन) यागु न्हापांगु सफू खः । लोक-
 नीति गुगु इलय् जिके कंथ वः । तर वसपोल थः मदय् च्यान्हु झिन्हु
 न्ह्यः अष्टपरिस्कार दान बीकेत ह्लातं थीकूबलय् “जि सीत दान
 बी हूगु” धकाः चाय्काः मिखाय् ख्वबि वय्कूगु खँबलय् जिके लोक-
 नीतिया छगू पाद जक लुमंसे वल, सफुती च्वंगु बिद्या मालिबलय्
 विद्या जुइ मखु ।

न्येदँ न्येन्यादँ त्रिरत्न-वन्दना याना बिज्यात-वसपोल सुथ
 बहनी अथवा परित्नाण पत्ति थथे त्रिरत्न-वन्दना वसपोलं गुलि याना
 बिज्यात, थुकिया ल्याः चाः मदु । तर जीवनया दकसिबय् लिपाया
 छवाः “नमो बुद्धाय” धकाः धया बिज्याःबलय्या कथुसः व धाःपहः
 न्यनाः आः नं जिगु नुगः काईयांमि । ने. सं. २५१४ सं पिहाँ वःगु
 ‘त्रिरत्न वन्दना र पूजाविधि’ सफूया संस्कार तकं थथे हिलावं ?

धर्म - विनयय् श्रद्धाया चि वसपोलं भाय्हिलातःगु “श्रामणेर
 विनय” खः । २४६४ बु. सं. स ध्व पिहाँवल । विनयय् दुगु दुनुगःया
 यःताः खं थुकिं स्वीनिदं मयाःगु खँ प्वलाच्चं । तर ह्यूपाःया सुवाः
 सिबय् सराः खः, वसपोलया यदँ न्यादँया “गलान्” जीवय् सुं भिक्षं,
 सुं श्रामणेरं वा सुं उपासकं जक खि-च्च काय्के मखं । नेपाःया
 थेरवादी भिक्षु शासन बालाक बलानाः गबलय् थुजाःगु “गिलान
 उपस्थान” दइ धाय् नं मफु । नातिकृति, न्यातिप्यार्धि खँगुलु आलोचना-

कुलुतयत् नतुइ स्वयाःला "गिलान जीवन" सराः न सुवाःथैः हे
सकसित यइ ।

सःया थलाः क्वलाः उस्त मदय्क गुलुलुलुं तुइक बाखं कना
विज्याइम्ह विवेकानन्द भन्तेनं दकलय् सकलय् लिपा स्वन्दुति नवाना
त्रिज्याय् मफु । सासः जक थाकुक् दुकापिका यानाः स्वन्दु वस्पोल
मसंसे थसः पाया विज्यात । जीवन लुकु बीत्यंबलय्या दच्छि निदं अथे
वस्पोल बाखं गुलुलुलुं तुइके मफु । गृह-शिक्षा (बु. सं. २५०१),
कुमार काश्यपमाता (बु. सं. २५०५) श्यामावती (बु. सं. २५०६),
बाल बौद्ध शिक्षा (बु. सं. २५०६), सामकुमार (बु. सं. २५१०)
सफूत न्हाय्कं दुने दराजय् स्वथनाः वस्पोल गबले मनु खं, गबले
मखं, गबले ख्वालय् लिक्क हःगु ल्हाःया पचि प्यपचि न्यापचि धाय्
फय्काः गबले मफय्काः वस्पोल गोतुला च्वना विज्यात । बी फुगु शिक्षा
याय् फुगु सेवाया थ्य गुजागु विवशता । "उत्तरां" क्वाःगु दाय्का
तःगु चिकं मैत्री सिचुका काल, "मैत्री भावना" सफुति थथे थुकथं
"मैत्री" नं धयाच्चन । तर ख्यालं हाय्कीबलय् "जितः धकाः न्यासिका
व्यु वा" "जितः न्यासिकि" धकाः निघौ स्वघौ हाय्का वय्यः खनि ।
"मू पुले" "मू पुले" धकाः मिखाफुति नीक्वः स्वीक्वः याय्
मलाःनिबलय् हाले मास्ति मवय् यः खनि । सकतां तोताः फुक्कं चीकाः
याकःचा याकःचा च्वनेगु कुतः याना च्वसां थ्व ल्वय्या इलय् पलखं सुं
मंत कि ग्यासें वयाः "मेचि, अय् मेचि" धकाः सःता च्वने मालीगु
खनि ।

जि सीला, जि जी तिनिला धकाः न्यँन्यं हे च्यान्दुति लिपा
पूज्य विवेकानन्द भन्तेया चिनिल्वय् हिया झक्कात्वय् (ब्लड प्रेसर)
मजिया हे वन । "जि सी ला ? जि सी ला ?" धकाः यना
विज्याइम्ह भन्तेयात जि छल्पोल मंत धकाः गथे धाय् ? जि विवेकानन्द
भन्तेयात आः छल्पोल मंत धकाः गथे धाय् ? "शाब्दिकुलया उत्पत्ति"

(बु. सं. २५१६) च्वया बिज्याःम्ह शाक्य कृलपुत्र भिक्षु विवेकानन्द थौ थन मंत । तर वस्पोलया लुमंति झी झीके दनि । नुगलब् मनु म्वातले उम्ह मनु सीगु नं ला धाय् मज्यू ? भोजपुरया टक्सार त्वाल्य् व शाक्यमुनि विहार्य् अथे हे धरानया बुद्ध विहार्य् वस्पोल अनेक कथं दनि । ये, यल, ख्वप, सांगु, भोत, कालिम्पोङ्ग विहार्य् विहार्य् वस्पोलया लुमं तातकं दइ तिनि । बलम्बु विहारया ज्ञानमालाय् वस्पोलया म्ये दनि । नेपाल भाषाया झिन्यागू झिखुगू सफुती वस्पोलं नेवाःभाय् ल्हाना च्वनी तिनि । नालन्दाया पालि त्रिपिटक्य् नं वस्पोलया आखः दु । बैककया वाट पकनाम व वाट साकेतय् वस्पोलयात लुमंकीर्पि दु । बर्माया जीवनया लुमंति खुगूगू संगायना नां काय्बलय्, श्रीलंकाया जीवनया लुमंति मस्तिष्क ल्वय् जूगु नां काय्बलय् वस्पोलं लुमंकू तर मस्यू, अन अन गुलि सु सु वस्पोलयात लुमंकीर्पि दु ।

दकलय् सकलय् ख्वपय् वस्पोल अप्वः म्वाना बिज्यात म्वाना च्वना नं बिज्याइ तिनि । धर्मकथिक प्याखंच्वमि, धर्मशिक्षक, भक्तपुर बौद्ध संघया लिधौसा कथं व रोगी कथं क्वपूबहिली वस्पोल तातकं म्वाना च्वना बिज्याइ ।

थुकथं थुकथं म्वाइगु हे, सीम्ह मनु सिनानं म्वाना च्वंगु जुइ । थ्व कथं विवेकानन्द भन्ते थन दनि — झीगु नुगलय् दनि । थःगु संस्कार थःगु च्यूति चित्रलिसें गन्धर्व जुयाः वस्पोल बिज्याय् धुकल । अथे नं झीगु नुगःया भालपा दु, वस्पोल पूज्य विवेकानन्द भन्ते भिथाय् अले निर्वाणय् ध्यनेमा ।

महापण्डीत राहुल सांकृत्यायन

- डबल

भारत देशया आजमगढ जिल्लाय् कनैला गामय् गोवर्द्धन पाण्डेया काय्मचा हे लिपावनाः महापण्डीत राहुल सांकृत्यायन जुया दीगु खः । वय्कः कुलवन्तिया काय्मचा जुयाः अजिम्हेसिया छेँ पाण्डाहा गामय् इश्वी सन् १८९३ या अप्रैल ९ स जन्म जुल । वयांलि इश्वी सन् १८९८ निसें आखः ब्वंकेगु शुरू यात उगु इलय् वय्कःया नां केदार नाथ ।

वय्कः स्वंगू तगिलय् ब्वना च्वना दिइबलय् छपु कविता-
“थासं थासय् चाःह्यु अय् मनु जीवन सदां च्वनीमखु
जीवन यदि च्वंहे च्वंसां ल्यायम्ह सू च्वनीमखु”

ब्वनालि उकिया प्रभावं गांया द्वारेचा जुया च्वनेगु त्वःताः विश्वयात ज्ञानया जः इनीम्ह महापण्डीत याना बिल ।

झिप्यदँ दुबले निसें गबलें बनारस गबलें कलकत्ता वनाः आखः ब्वना जुजुं प्वाःया समस्या ज्यंकेत उगुथुगुं ज्या यानाः गबलें वसःमीगु बँपसः नं तय्माल । थुगु हे कथं छम्ह व्यापारी याथाय् पौ च्वय्गु ज्या ज्वन । सायद थ्व कलम ज्वनाः ल्हाः न्ह्यज्याके ज्या भारतया बौद्ध साहित्यया तःधंम्ह च्वमिया न्हापांगु छुमां खः ।

-२५-

केदारनाथं संस्कृत ब्वनेगु झोलय् लघुकौमुधि, सिद्धान्त कौमुधि नं ब्वन । अंग्रेजीया न्ह्यगू क्लासनं ब्वन । छथासं धैगु च्वने हे मछूम्ह कमण्डलु छगः ज्वनाः अयोध्या, मुरादाबाद, हरिद्वार, गंगोतर केदार, बदरि, बनारस थ्यन ।

राम उदान दास नामं परसा धयागु थासय् अध्ययन याना च्वंच्वं मठाधीस जुइगु संभावना खने दः वल थुकियात थःगु तुती सिखः तक्कनीगु भाःपाः हानं चाःहिलेगु ज्या शुरू जुल । जगन्नाथ, पुरि मद्रास यांलि हानं तिरुपति, कांचिपुर, विष्णुकांचो, रामेश्वर, धनुषकोटी, बंगलोर, पंबरपुर, पुना, बंबई, नासीक त्यम्बक, कपिलधारा, ओंकारनाथ, सान्धाता, उज्जैन, अहमदाबाद १९१४ स परसाय् लिथ्यन ।

परसाय् च्वनाः नय् त्वने छने जकया जीवन वसपोलयात मयःगुलि हानं पिहां वना अहिंसावादी आर्य समाजय् ज्या सन । थुगु इलय् नं प्रतिभक्षितय्लिसे तसकं संघर्ष याय् माल । अज्ञ अहिंसाया आन्दोलनय् हे हिंसात्मक घटनातक जुइ त्यंगुलि हानं लिचिलाः अध्ययन यात अज्ञ क्वातुकेत थःगु बिचाः हीकल । थुथाय् छपु निपु च्वसु नं 'मुसाफिर आगरा' व 'भास्कर' धैगु पत्रिकाय् पिहांवल ।

थुथाय् काय्यागु पीरं वय् जूम्ह अबुजुया खबर थ्यंकः वय्वं हानं छकः थःगु छे वन । कर्तिपुन्हीया मेलाय् वःपि मनूतय्त आर्य समाजया दुय्यंगु भाषणं आपाःसित प्रभावित याना बिल । नापं थः बी नं थुकी लय्ताया लच्छिति हे आगरा वनेत उजं बिल ।

आगराय् वनाः अध्ययन यानालि सन् १९१५ या दुने वसपोल सास्त्राचार्य व संस्काराचार्य जुल । भाषा ख्यलय् संस्कृत व अरबीलय् अधिकार दय्कालि राजनीति नं वसपोलया नुगः सालाकाल । थः देश वासीतय्त कुनीगु स्याइगुली नुगले स्याइगु वेदना दया वइगु जुया वल ।

सन् १९१७ स रूसि क्रान्तिया इलय् वसपोलया नुगलय् नं थुकिया प्रभाव लात । न्यनागु वं व्वनागु आधारय् च्वःगु सफूया गुरु कापि तंगुलि हाकनं निक्वःगु कुतः कथं 'बाइसवीं सदी' नामं १९२३-२४ स पिहां वल ।

राष्ट्रिय भावना बिलिबिलि जाःगु नुगः राजनैतिक पार्टीपाखे क्वसाःगु छुं दँ लिपा हे सुधारवादी-अनुकरणवादीया रूपय् कुचा दसेलि वसपोल त्रिवेणी बिज्यात । अनलि शिवरात्रीया इलय् नेपालय् बिज्यात । नेपालं सँ देश वनेगु इच्छा दय्काः नं मवसे भारतय् लिहां बिज्यात । अन वसपोलयात ज्वनाः पटना, वक्सर व हजारिवागया जेलय् निदँ तक कुन । थ्व निदँया दुने सिंहल आखःया मझिम निकाय सफू, ज्यामेत्रि सफू व्वनेगुया नापं गुलिखे सहसिक यात्रा वर्णनया सफू भाय् हीकेगु ज्या याना बिज्यात ।

राजनीति सँ सं यानाः, अन्वयारण व बुद्ध धर्म प्रति ज्ञान ज्ञान मन क्वसाला वल । सम् १९२६ रिखे लद्दाख संदेशया पिने पिने भक्तिभाति दुने दाने व बुसहर चोनी चाःहिलालि सारनाथ व कुशि नगरय् थ्यन ।

बर्मितय् द्यो धया तःह्य निर्वाण मूर्तियात भारतीयतय्सं ह्यसीकाः थः नालाः बुद्ध जयन्तिया जात्रा नं मानय् याना च्वने धुकल । लंकाय् वनाः बुद्ध धर्मया अध्ययन यायां थःमहस्यां संस्कृत व्वनाः मेपिन्त नं थःमहं व्वंका बिज्यात । ३ सितम्बर १९२८ स लंकाय् बसपोलयात त्रिपिटकाचार्य पदं छाय्पिल । अनलि भारतय् चाः हिला कथं नेपालय् बिज्यात । नेपालय् अनेक समस्यातय्त समाधान यायां आपालं मू वंगु सफू, पौभाः थें जाःगु वस्तु मुंके फक्व मुनाः थःगु देशय् लिहां बिज्यात । व वस्तुया संग्रह भाः तक्रं पटनाया संग्रहालय् स्वये फुनि ।

छेँ पिहां वय् धुनेवं राम उदार वयांलि दामोर बाबा जूम्ह वसपोल आः लंकाय् उपसंपदा जुल । हानं लंकाया हे न्हापाया छगू

प्रमुख थाय् कैण्डी प्रवर्ज्जीत जुया विज्यात । थनं निसें वसपोलया भिक्षु राहुल सांकृत्यायन जुल ।

थुवलय् तकया बुद्ध धर्मं व्वनेगु ज्या लिपा वावा राम उद्धार दास व सुधार जूम्ह साधु दामोदरं वावा लंकाय् २२ जून १९३० स प्रवर्ज्जीत जुल । हानं केण्डी उपसम्पन्न जुल । थुवले निसें वसपोलया नां भिक्षु राहुल सांकृत्यायन च्वन ।

भिक्षु राहुल सांकृत्यायनं भारतय् बुद्ध धर्मं व बौद्ध विचारयात थनेत आपालं कुतः याना विज्यात लेख च्वया विज्यात ।

थः गुरुयात भारत वयने धुंका.लि गुरु लिसे हानं श्रीलंका विज्याना च्वं वलय् न्हापा हरिनाथ अनंलि विश्वनाथ वयांलि भदन्त आनन्द कौसल्यायन जुया विज्याःह्य थः पासाः नाप लात । वसपोलपि निम्हं अनं हे यूरोप विज्यात ।

न्हापा भारतय् चाः हिला थें हे यूरोपय् नं धुमधामं चाःहीलाः फ्रांस, जर्मनी लंकाय् लिहां विज्यात । वसपोलपिन्त चाः हिलेत म्हासु वसः व विद्वतां वः बिल । वयांलि वसपोल लद्दाख विज्यात । अनं हानं भारतय् दिपाः कयाः सँ देशय् विज्याय्त् । नेपालय् विज्यात । नेपाल विज्यानागु खँ वसपोल थःम्हं च्वया विज्याःगु दु ।

अनंलि १०३५ स रंगून, पीनांग, सिंगापुर, हंगकंग, सांघाइ, जापान, कोरिया, मंचुरिया, रूस, वाकु व इरान विज्यात ।

यात्राय् माः थाय् माः कथं ज्या यानाः नं थःत भाःगु किपा, पोभाः व ज्ञान गुणया चीज मुंकेगुली व बौद्ध बिचाः, साहित्य व राजनीतिया संतुष्ठी व्यु व्युं एसिया व यूरोप चाःहिला विज्यात ।

थुभनं सना-सिना जुइत थःगु हे जिवं नं फय्के माः थ्वइत ल्वय्क वसपोलया शरीर वल्लाः स्यल्लाः नापं बांलाः । ग्वःफय् थें व्वाय् जुइम्ह वसपोल । हाकनं नेपाः विज्यानाः, संदेश, सिक्किम जुयाः थः देश भारत विज्यात ।

हानं मेगु दँय् इरान व रूस विज्यात अनं भिक्षुया शील मध्यय् छगू “अव्रूम्ह चर्च” यात त्वःफिकाः लोला धयाम्ह रसियन मिसा छम्ह लिसे व्याहा यात । (जितः व्यक्तिगत कथं रसियन मिसातय्सं विदेशी मिजंतय्त भाःत दयके यः थें ताः छायाधाःसा नेपाःया मिजंत आपालं देशय् वना वइ, याकः वनाः याकः वइ मिसा ज्वनाः मवः रूसय् वंपिसं आपाः धया थें मिसा ज्वना वः) ।

रवःफय् थें उखेलाः थुखेलाः मदय्क जुइ माःम्ह राहुलजु अन लच्छि मयाक च्वन । अले अफगानिस्तान जुनाः भारत लिहां विज्यात । १९३९ स भारतीय कम्युनिष्ट पार्टी ज्या सन । दच्छिया दुने अखील भारतीय किसान सम्मेलनया नायः जुल । थुगु इलय् जेलय् लाःगु मौकाय् छथासं च्वनाः याय् माःगु ज्या स्वयेगु, द्वनेगु व च्वयेगु ज्या याय् दत ।

५१ दँया बइसय् २३ जुलाई १९४२ स जेलं त्वःतेवं थःगु छें मां, बौ, अजि व केहेँपि दक्वं मदय् धुकूसां न्हापा ल्हाना तयागु वचन कथं कनौल छकः दुस्वल ।

थुथाय् तक गांया आपालं मनूतय्सं राहुल सांकृत्यायनयात म्हसी धुकूगुलि आपालं गांया सनूतय्सं तःजिक लसकुस यात ।

राहुलजु हानं १९५३, १९५७, १९५९ स नेपालय् थयन । उगु इलय् नेपाःया बौद्धिक जनतां गुजाःगु स्वागत सत्कार यात च्वसापासा-या “अभिनन्दन” पत्र नमूना जुया व्यूगु दु ।

(राहुल सांकृत्यायन धार्थेम्ह महापंडित खः । राहुल हे छम्ह जक भारतय् निसः त्यागू सफू गहन कथं च्वये फुम्ह भारतीय खः । थःगु इच्छायात वेइमान मयासे क्वपुंगु सीक सीक बुझ पचय् मयाइम्ह इमान्दार लेखक नं राहुल हे खः ।

राहुल सांकृत्यायनयात म्ह मस्युम्ह भारतय् विद्वानत मद्दु अथे हे विश्रया बौद्ध विद्वानत । महापण्डीत धैंगु पदवी बनारसय् व्यूगु

पाय्छि जू । भारत सरकारं पद्म विभूषण पदं छायापा बिल । अय्सां व व्यक्तित्वयात थ्व फुकं मान पदवि छुं हे मखु ।

वसपोलया: जीवनया अन्तिम ज्यास: श्रीलंकाय् जुल । १९५९ सनय् श्रीलंकाया थ:त स्यने कने या:गु परिवेण लिपा विद्यालंकार विश्वविद्यालय जुइवं अन हे भारतीय भाषा व दर्शन विभागया अध्यक्ष जुल ।

थ्वहे ई व्य:या झोलय् १९६१ स वने पायरालाइसिस ल्वचं कय्का: भारत लिथ्यन । उगु ल्वय्या प्रभावं उबलय्या भारतीय प्रधान मन्त्री पं. जवाहरलाल नेहरूं दां गेयेगु चेक छ्वया ह:बलय् चेकय् सहि तकं याय् मसया वन । अनेक उपाय याना: नं मजिया: रूसय् छ्वया: वास: याके छ्वत अनं नं मजिया: भारतया दार्जिलिंग जिल्लाय् कला: कमला व म्हाय् सुजातायात ख्वयेका: थ्व अनित्य संसारं १४ अप्रैल १९६३ स त्व:ता बिज्यात ।

राहुलजुया म्ह वन । वसपोलया व्यक्तित्व दनि । अझ बाइस वीं सदी वइबलय् तकं वसपोलया कृतित्व ल्यना च्वनी तिनि । वसपोलया निधनं सम्पूर्ण भारतया बुद्धिजीवित व सम्पूर्ण विश्वया बौद्ध संघ व व्यक्तिपिन्त नुग: मर्छिका बिल । झसुका:या नापं स: पिज्वल "अनिच्चा बत संखारा"

नेपाल भिक्षु महासंघं वसपोल मदुया दु:ख प्बंकूगु दु । वसपोलं थ:गु कृतिया विषय धया त:गु दु "जिगु लेख बग्गु भास यबलय् पिका:सां जिके उजं काय्म्वा: । बरू अनुवाद जक इमान्दार नक्सं जुइमा: ।

भदन्त आनन्द कौसल्यायन

—डबल

भारतया अंवाला जिल्लाया छगू पंजाबि खद्विया परिवारय् सन् १९०५ जनवरि ५ तारीख्य् आनन्द जुया जन्म जूगु खः । बौम्ह उगु जिल्लाय् पटवारी दर्जाय् च्वना च्वम्ह । थःगु हे जिल्लाय् साधारण शिक्षा काय् धुनेवं उच्च शिक्षाया लागि लाहोरय् थ्यन । अन लाला लाजपत रायजुं लाहोरय् कौमि कलेज (राष्ट्रिय कलेज) स्वना दीगु, उकि हे आनन्द जुं बि. ए. तक ब्वन । उपन्यासकार यसपाल व क्रान्तिकारी भगत सिं आनन्द जुया कलेजया पासार्पि खः । पं. जयचन्द्र विद्यालंकार आनन्द जुयात इतिहास ब्वंका दीम्ह खः— प्राध्यापक ।

गान्धीजुया आह्वानय् आनन्दजुं कलेजया ल्यंगु ब्वनेज्या १९२१ स त्वःता बिल । थ्वयां लि उखें थुखें चाः हिलेगु जीवन शुरू जुल । थुकथं उखें थुखें वनाः राजनीतिया ज्या सना जू बलय् रामोदार साधु (महापंडीत राहुल सांकृत्यायन) लिसे हेमखेम जुल । राहुल सांकृत्यायनलिसेया खँल्हाबल्हा कथं वय्कःपिं निम्हं भारतया ऐतिहासिक व धार्मिक थाय् थासय् चाः हिउहिउं श्रीलंकाय् थ्यन । कोलम्बो शहरया लिक्कसं च्वंगु बिद्यालङ्कार परिवार विद्यापीठय् संस्कृत व पालि भाय्या अध्ययन यात । राहुलजु नं अनसं दुगुलिं राहुलजु व आनन्दजु निम्हं बौद्ध भिक्षु जुया बिज्यात । बौद्ध धर्मय् दिक्षीत जुया बिज्यात ।

—३१—

श्रीलंकाया बौद्ध सोसायति राहुलजु व आनन्दजुपिन्त धर्म प्रचारया लागि १९३२ स यूरीप छवल । राहुलजु खुला चवनाः भारतय् लिहां बिज्यात । आनन्दजु निदँत्या चवनाः लि भारतय् लिहां बिज्यात । अनंलि बर्घाय् राष्ट्रभाषा प्रचार समितिया ज्या कया बिज्यात । वसपोल १९५२ तक राष्ट्र भाषा प्रचार समितिया प्रचार मंत्री जुया चवना बिज्यात । थुलिया दुने वसपोल हिन्दी भाषाया प्रचार प्रसार जुइगु अनेक ग्रन्थया रचना थम्हं हे याना बिज्यात ।

वद्यां त्वःते धुंकाः नं वसपोल हिन्दी भाषाया प्रचार प्रसारया ज्या उलि हे याना चवना बिज्यात । हानं वसपोलयात श्रीलंकाया विद्यालंकार विश्व विद्यालय हिन्दी विभागया अध्यक्ष जइत सःतल । राहुलजु वहे विश्वविद्यालय दर्शन विभागय् नियुक्त जूगु खः ।

झिदँति श्रीलंकाय् चवनाः लि आनन्दजु भारतया नागपुरय् बिज्यात । अन हे दिक्षा भूमि धया थाय् छगू विहारया स्थापना याना बिज्यात । अन चवनाः धर्म प्रचारया नाप नापं इतिहास व पुरातत्वया सम्बन्धय् नं लेखत चवना चवना बिज्यात । आः हानं दिक्षा भूमि त्वःताः कामठीया थाय् छुं दँ न्ह्यः न्हूगु विहार दय्का बिज्यात । थर्न वसपोल पाली भाय् व बौद्ध साहित्यया अध्ययन याय्गु छगू विद्यालय चाय्का बिज्यात । वसपोलया थाय् ल्याय्म्हपि भिक्षुपि अध्ययन याना च्वंगु दु । भदन्त आनन्द कौसल्यायणया थःगु हे मौलिक व अनुदित सफूत सच्छिगूया जःखः लाः । वसपोल बौध्द जातक बाखं खुगू भागय्, महा वंश, अभिधम्मन्थसंगछो व पाली ग्रन्थत हिन्दी अनुवाद याना बिज्यात । “जो न भूल सका”, “जो लिखना पदा”, “रेल का टिकट” आदि ग्रन्थ वसपोलया साहित्यिक निबन्धत खः । बौध्द धर्मया बिषय वसपोलयागु अंग्रेजी नं छगू ग्रन्थ दु । वसपोल डाक्टर भिम राव अम्बेडकर यागु “बुध्द और उनका धर्म” व “सुद्र कौन थे ?” धैगु सफूया नं हिन्दी अनुवाद याना बिज्यात । वसपोल सिंहल भाय्या छुं बौध्द ग्रन्थया नं भाय् हीका बिज्यात ।

भदन्त प्रानन्द कौसल्यायन मातृभूमि भारत खःसा दिक्षा भूमि श्रीलङ्का दुः । वसपोलं थःगु जीवनया आपालं ई श्रीलङ्काय् वितय् याना बिज्यात । उकिं अनया बौद्धपिनि राहुल सांकृत्यायन व भदन्त आनन्द कौसल्यायन धायवं तस्सकं श्रद्धा दु अथेहे झी नेपाःदेशया बिद्वान् बौद्धपिनि नुगलं वसपोलपिन्त आपालं श्रद्धातः ।

श्रीलङ्काया थौकन्हेया कचवं नंजाःगु परिस्थिति खनाः वसपोलया तस्सकं नुगः मलिं । थ्व कचवं यात ज्यके फैला धकाः वरुपोल छुं समय न्हावः श्रीलङ्का बिज्यातः, राष्ट्रपति जुलियस रिचर्ड जय वर्धनेयात नं नाप लाना बिज्यात । फुगुकुतः नं याना बिज्यात ।

महापण्डीत राहुल सांकृत्यायनजु व भदन्त आनन्द कौसल्यायन स्वयं धाःसां ज्यु । वसपोलपि आपालं ई तक छथास च्वनाः सयके सीके याना बिज्यात । छथास च्वनाः स्यने कनेगु ज्या नं याना बिज्यात । निम्ह नापं नापं देश त्रिदेश नं चाःहिला बिज्यात । राहुलजु च्वया बिज्या गु 'जिसका मै कृतज्ञ छुं' धाःगु सफुती भदन्त आनन्द कौसल्यायन यामु जकहे छगू अध्याय दु । अथे धयां भदन्त आनन्द कौसल्यायनजु मुकं महापण्डीत राहुल सांकृत्यायनया विषयल्य् छगू सफू च्वया बिज्याःगु दु ।

थःगु देश भारतया गुगुं नं विश्वविद्यालयं थ्वसपोलपि निम्ह महापण्डीतपिन्त त्वःगु पद प्राप्त सजुल । अयसां श्रीलङ्काया विद्यालंकार विश्वविद्यालय सःताः वसपोलपिन्त त्वःगु पद ब्युगु जक मखु निहासिनं डक्टरेतया उपाधितकं लःहाना बिल । हिन्दी साहित्य सम्मेलनं भदन्त आनन्द कौसल्यायनयात विद्यावाचस्पतिया उपाधिलः ल्हात ।

महापण्डीत राहुल सांकृत्यायनयात वसपोलया स्मृति मदय धुंकाः (वृन् पायरेलायसिस) जुइधुंकाः भारतीय प्रसासनं पद्म विभूषण उपाधि छाःपिल । आनन्द कौसल्यायनं थुजःगु सरकारी उपाधिया आशा नं याना बिमज्याः ।

साहित्य सृजना, हिन्दि भाषाया प्रचार व बौद्ध धर्म व संस्कृ-
 तिया प्रचार प्रसार लागी भदन्त आदन्द कौसल्यायनयात थ गु देशय्
 व जःलाखःला बौद्ध देशय् अपालं ताहाकःगु ईव्यः तक लुमन्ति दया-
 च्वनी । श्रीगु देश नेपालय् नं अपालं विद्वान व बौद्ध जनपिनिगु
 नुगलय् वसपोलया लुमन्ति दयाच्वनी । नेपाःमितयगु धर्मोदय सभा
 धयागु संस्था न्हापा वसपोलं स्वना विज्यात । उकिया सुसञ्चालनया
 लागी नेपामितयत् तयारी यानालिलःल्हाना विज्यात । वसपोलया
 स्यल्लाःगु सहयोगं थौं नेपाल हानं छकः संस्थागत कथं बौद्ध धर्म
 थकाय्गु ज्या जुन ।

श्री राजमान उपासक नं मंत !

—भिक्षु सुदर्शन

थोः ह्यिगःथे मखुमदः अण्टमी नं मखु । अथे नं न्हाषां
न्ह्यलं चाः । तर न्ह्यलं चायां छु याये, छु व्वने मास्ते मवः, छु
चवये फुथे मताः । स्यान्हु खुन्हुया ज्वरं हे मनूया ह्य गथे गथे जुइ यः
खनि ।

वहनेो न्ह्यः वःसा वने धकाः मती तथा गोतुले जक धुन, तीर्थं
साहु व नाति गुरुजु स्वाक्क थ्यक वल । तेबुल लिक्क दनाः तीर्थं साहु
धया दिल, : “राजमान दाईया त्वय् थहाँ वः । हिनुलि वासः थनेत
मुलु मज्जू । भारतीय मुलु ज्या मब्बु । जापानी मुलु बजारय् महु ।”

“मुलुया समस्या खःसा, उखे थुखे कथेगु दइ । शान्त भवनय्
नं दये फु । नीलदेवी शान्तभवनन् धाये हे फुनि ।” जि धया ।

“मुलु मज्जूगु खं तोह जक तःगुथे । सन कुत्तु वनी धकाःधा
जक धाःगु जुइ ।”

“टैक्सी छगः दुसा जि छको अस्पताल वने ।” जि धया ।

लिसः बल, “पिने तःसकं ख्वाउं । टैक्सी नं सप्तिक वनेत
गन वइ ।”

तापाक जूसां खालि लिहाँ वनेमाः, ह्यां धाइगु, सप्तिक जूसां
नितका स्वतका चा वयनीगु भालपाः ह्यां धाइगु टैक्सी लुमंकाः जि
सुक च्वना ।

ह्यिग हे त्तिनि गण महाविहारं खिचापुखुली डा. सन्तोषमान

श्रेष्ठया क्लिनिकय् तक बुलुं न्यासि वने माःगु । डाक्टरं धया दिल,
 'छु लक्षण टाइफाइड ज्वर खः ।' मती वन, ज्वर उजुं आः लनी
 मखु । राजमान साहु मफु धाःगु छको स्वया हे वने माल । खिचापु-
 खुली छगू रिक्सायात ह्यां धाये मफयेक तीसकं धका, "स्व रिक्सा,
 तापाक वने माःगु ला मखु । थनं मख तक वनेगु । अले अन पलख
 पीगु । जि नं बिरामी । अथे नं छह्य बिरामी स्वः वने त्यनागु । ताउ
 वी मखु । अले मखनं थन हे गण बहालय् स्कूलयाथाय् लिहाँ बयेगु ।
 गुलि काये ?"

"न्यातका काये ।" रिक्सा सालीमहं लिसः बिल । जि रिक्साय
 गये त्यना ।

"यक्व ताउपी मालीगु ला कि छु ?"

"माली मखु, माली मखु" धाधां जि रिक्साय थहाँ हे वना ।
 पासा वना यंकाह्य ज्ञानमान उपासक नं रिक्साय् थहाँ वल ।

मखंगल्ली व तुंछे बहाःक्वस्वःगु छेय् थहाँ वना । राजमान
 साहुया जहान व सस केहेह्य नीलदेवी लिसं स्वः वया च्वपि इष्ट-
 मित्रपि यक्व दु । तुंछे बहाःया क्वाःवाद्योपाखे फुस लाकाः तःजा गु
 खाता क्वसं पुलि थकयाः फिति बिरामीह्य राजमान साहु गोतुला
 च्वन । जि लिक्कसं पाःचा लासाय् फेतुना । छगू मिनेत मजाःनि ।
 झारा च्वने धकाः बिरामी दने त्यन । राजमान साहुया जहान आशा-
 माया साहुनी नं दानयाके बिल । थव दान यायेगु वय्कःया न्हाबलेया
 हे स्वभाव खः ।

राजमान साहुया बोहलय् छको अथेक त्हाः दिका । खाः
 स्वया वय्कःया न्हकु स्वत्ती ! न्हातिका ख्युंसे च्वं ! संस्कारवश जिगु
 नुगलय् निराशया किचलं दाल । छि छु धाये मफुत । वय्कःयात
 झारा च्वनेत छिक जि दना पिहाँ वया । जितः थःगुम्ह स्वहाने ह्स्ताक
 क्वय् ध्वाःथे जुल । बुलुं स्वहानेबयाः बः कया बुलु कुहाँ वया । थुरु
 थुरु खाखां बल्ल गण महाविहारय् थ्यंकाः वया ।

लासात् गोतुजा न्हाथे साइद इफेक्ट दुसां छु याये
 भालपाः निगू क्याप्सुल Reclor 250 mg क्वाःलखं क्वचिना
 छ्वया । मने राजमान साहुया ख्वाः लुयाच्चन । शायद न्हापाया हार्ट
 अट्रेक हे हानं जूगु ला धयाथे मती वन । निदं स्वदं निसं मुटुया त्वय्
 धकाः म्हुतु नं म्हाला च्वंगु हे खः । दच्छि तिला उस्त पिहानं वय्
 मछाः । तताया पित्तपत्थरीया अप्रेशन याःबले आशामाया साहुनीया
 नं पित्तपत्थरीया हेतुं अप्रेशन जूगु । राजमान साहुं खान्दानि ज्वनाः
 टैक्सी क्वहाँ झाःबले धयागु, “आमथे इयातुक ज्वनाः छाया वया ?”
 वय्कलं धया दिल, “मखु, टैक्सी तक मस्तय्सं हे तःवःगु खः ।”

“हि, आः तले तक जि तया बी ।” जि धया ।

तर वय्कःया धर्म चित्तं गनं बी धकाः ?

वय्कः थः जहान मफुतले शान्तभवनय् न्हिन्हि झाया दी ।
 काय् भीपि ब सस केहेन आयेम्बः धाःसां वय्कःआ मन मच्चं । अबले
 जिगु मिखाय् वय्कः बिरामीथे हे मच्चं । वय्कः या मुटु बःमलाः
 धयागु मती मदुसा वय्कःया व वय्कःया जहानया मतिनाया बाखं
 नकुलमाता व नकुलपितायोथे हे धकाः मनय् व ।

दाः थक्व दयाःला, टाँका तःगु पाय्छि मजुयाःला अथवा
 टाँका चाःगु माःकथं मजुयाःला मर्यु, टाँका लिकाय् वं आशामाया
 साहुनीया अप्रेशनया धाः हानं व्हातां च्वंक चाल । बिरामीया मन हे
 स्वकु कुतुं वन । राजमान साहुया मन नं कुतुं वन । अप्रेशन कोठां
 उजु सुजुं बिरामी पित महबले सकसियां मन सुख मदु । थः थः मनया
 धन्दा क्वत्यलाः वं वयात धैर्य बीगु अनेक खं ल्हाना च्वना । रत्नं
 बरोबर थः अबुया ख्वाः स्वयाच्चन । जि नं बरोबर राजमान उपा-
 सकया ख्वाः स्वयाच्चन । वय्कलं नं अःगु मनया धन्दा प्वचिना
 धयादि, “आः सुइगु ज्या ला सिधल हे नुइ । शायद आराम बिया
 तल ला ?” जिमिसं धाये, “हानं लिपा अथे जुल कि छु याये ! उकि
 बांलाक घालय् टाँका तया च्वन जुइ ।”

थुकथं ह्रीगः खँ मनय् वाय्क वाय्कुं घना । थीं हानं वय्कः
तसकं बिरामी जुल धकाः न्यना । जि छको अस्पतालय् वने मास्ते
वः । तर टैक्सी याना वने मखं । अले सुबोधानन्द भन्ते छको विज्याइ
ला धया । वसपोल ज्ञानमान लिसें अस्पतालय बिराम स्वः बिज्यात ।
जि गवेत “आः वइ ला आः वइ ला “धकाः लिपुखँ न्यनेत पिया-
चवना । उजुं अस्पताल विज्याःपि लिहाँ बिमज्याः बिहे मज्याः ।
चीवर छपु अण्वः न्यनाः वनेला धयार्थे मती वन, । तर साहस मवः ।
अले अर्थे फांसा सालाः गोतुला । आनां न्हाः वल खनि । दना अथेक
पिहाँ बया स्वयाबले न्यं कनं खापा ग्वया तये धुकल सुनसान । येः,
लिहाँ बिज्याये धुकल खनि धयार्थे मती वन । जि छु स्यु, जि दना
गण महाविहारय् शून्य खनागु थ्व इलय् हे वय्कः सदांया निति ज्ञाये
धुकल ! व शून्य हे गण महाविहारय् छगू रिक्तता; गबले जाई मखु-
तगु रिक्तता ज्वी धकाः मती हे मव । आः गबले गण महाविहारय्
वय्कः ज्ञाइ मखुतगु खनि । उफ् थ्व सीगु गपाय्सक ह्याइपुगु खँ ।
सित । उत । नौ जुल चुइकल । गबले हानं ख्वाः स्वये खनी
मखुतगु ।

सुथसिया च्याताःति मथाःनि । जि अर्थे लासाय् तिति ।
जलपान याना बिज्याःमह सुबोधानन्द भन्ते कोथाय् दुहाँ बिज्यात ।
मिहगः बहनीया खँ कनः बिज्याःगु खँ पू हे मवनि, राजमान उपासकया
कार्या खने दत । मतिइ वन, का मखुथे जुल । भारभारा भिगु मने
मस्तेसं कोथाय् दुहाँ वया धाल, “बा मंत ?”

“गबले ?”

“मिहगः बहनी गुताःत्याः ति इलय् ! आः छे ह्य् धुन ।
भन्तेपित व बाःया पासापित खबर बिया बिज्याये माल ।”-राजमान
साहुया कायन धाल ।

जि पलख अर्थे चवना । छु धाये, छु याये त्वमर्थे जुल । लहात-
य् च्वंमु वस्तु कुतु वनाःवाकू दःगु स्तया च्वनेथे त्वह्हे चाया । वँचु

न.गु लैसुस्वा फिना: इस्कोत व कोट फिना च्वंम्ह राजमान उपासक
इवातां दं वल । मनया खँ चीकेत नुगल्य् व्हातां च्वंक छुं जूगु छे
छबयेत कलम ल्हातय् कया । शनिवार खुनुया परियत्ति शिक्षाया
क्लास कायेत वःपिन्त व मे-मेपिन्त च्वया बीके छ्वया । अले तीसकं
निभालय् फेतू वना । गण महाविहारया नोटिस बोर्डय् तयेत भों छकुती
च्वया,

१. गण महाविहारया जीणोंद्वारया इलं निसेया सेवक व दाय्क,
२. बाछी बाछी ब लय्लय् बुद्ध-पूजा बहाःपूजा जूबलेया न्ह्यजुवाः,
३. स्वको तक जूगु ऐतिहासिक बौद्ध तीर्थ यात्राया न्ह्यथने बहःपि
कार्यकर्तापि मध्यय् छम्ह,
४. आनन्दकुटी दायक सभाया सदस्य,
५. ज्ञानमाला भजन खलः स्वयम्भूया तःदँमछिया कोषाध्यक्ष,

श्री राजमान उपासक

पूष ६, २०३६ थिलाथ्व ६, ११०३ शुक्रवारखनु बहनी ६.३५ ता
इलय दिवंपत जुया दिल । वय्कःया स्मृतिस वय्कःया पुण्यार्थय्
निर्वाण कामना यासे कन्हे गण महाविहारय् बुद्ध-पूजा जुइ ।

“निर्वाण कामना यासे बुद्ध-पूजा” आखः स्वस्वं जि सुंक
निभालय् च्वना ।

नानीभाइ उपासक लिपूखँ ज्वनाः झाल । वय्कलं धया दिल,
“आनन्दकुटी अमृतानन्द भन्तेयात फोनं विन्ति याना । ज्ञानसागर
भन्तेयात नं धया वया । धर्मकीर्ति ला सिया हे च्वने धुकल खनी ।
छःपिसं धया विज्याःगु टिपय् याका हयागु “थ्व” धांघां खुलंगु का
च्वला कोलाछिति हाकःगु भों न्ह्योने तया बिल । भों स्वया । ब्वनाः-
जन्मः- विक्रम सम्बत् १९६४ चैत्र ६ गते (चैत्रकृष्णपक्ष तृतीया)

घति ७।३

मृत्युः- विक्रम सम्बत् २०३६ पौष ६ गते ६ ३५ बहनी शुक्रवार
बाः- धिमांसि

मां:- तःधी मय्जु, जेष्ठ पुत्र

भोकुचा स्वया । च्वया तःगु खुइव आखः स्वया । जि संकु च्वना । खवीगूति शब्द हे जीवयया ल्यं जातः मखा ? तहाकय्क सासः जि मचाय्क ल्हात । थोकन्हे झी जीवनया अन्त थ्व हे गोरखापत्तया छपाः कृपाय् न्वय्गु धकाः धाःगु लुमसे वल । अले हानं जि औपचारिकताय् वना । गोरखापत्तयात निइवः खं च्वया । तीर्थसाहूयात व्यु धकाः त्रिया ।

द्विनिताः आबे धुकल । गण महाविहार सुनसान । आयुष्मान् मेघकर प्नाथय् आन्द्रा मंगु वा घाःजूगु धकाः न्हाबले छयं ववछुकाः अथे च्वं च्वनी । जि नं कोथाय् निपु सिलः व छपु रगं फायाः थसः पाया । मन मखं गल्ली ध्यन । राजमान मंत । यक्व हे मंत का । महारत्न मंत । जगतर्त्न साहु मंत । हीराभाइ मंत । द्रव्य साहु मंत । मंत राजमान साहु नं । सकले ख्वया च्वन जुइ । आःतक भन्तेपि, अनागारिकापि, उपासक उपासिकापिनं थ्यकः विज्याय् धुकल जुइ । ज्ञानमालायपि सकले हे दु जुइ । वय्कःया ज्ञानमालाया भार गथे जक यःगु ! जि तकोमछि धाय् धुन, आःआम मैकया दुका पिका छाय् याना च्वना दिया ? ख्यालं ख्यालं नं धाय् धुन, “छि मैक ज्वनाः नवाना दी सारै यः । न्हाबले मैक ज्वनाः नवाना दी धयागु फइगु मखु ।” वय्कलं धया दी, अं आः ताउ नवाय् मफुत । तःसकं ला हाले हे ज्युगु मखुत । मैक थन जुइवले काःवइपि ब्यू वइ-पित अःपु हानं जि थुलि क्वातुक ज्वना मतःसा थ्व मैक नं स्यने धुकल जुइ । गन ध्यने धुकल जुइ ।

हानं जि राजमान साहूयात हर्षबहादुर मानन्धर परिवारलिसे विशेष रेलगाडीया छाद्य डिब्बाय् खन । वय्कलं विशेष रेलगाडी न्यं वया च्वनीगु खँपु ल्यँल्यँ पुया च्वन, “भन्ते मटितेल भतीचा थन हे न्याना तय्ला ? . . . थन जाकि दं, बम्बइलय् थिके जुइ । घन हे भतीचा जाकि बोरा न्यायेत्यना थ्व सांची आलु आबि

तरकारिला तसकें दंगु जुयाचवन । थन कलकत्ताय् गन गन
बुद्ध-पूजा तय्केगु ? प्रीति भोजयत तोफु छता ला तय् हे
माली ।”

हानं कुसां चुयाः राजमान उवासक जिगु न्ह्येने दंजाल । धया
दिल, “मेपिनि रेफ्रिजरेटर न्यात । जि थ्व कुसा छपाः न्याना ।
मस्कोय् थ्व कुसाया गुलि काल स्थूला भन्ते ?”

हानं आनन्दकूरी बार्दली चवनाः जिमि खँ जुल । महानाम भन्ते
चवना बिज्याइगु कोथाया न्ह्योने बार्दली ल्हाः दिकाः वय्कल धया
दिल, “आः थथेयात आनन्दकुटी लंका चैथ्या लय् छको पूजा
न्याय्का । निमंत्रणा दतकि पिने वनेगु याय्गु मत्तो तया चवना ।”

जि हानं वयकःया छेँ थ्यन । मात कोथाय् उखे सिथय्सं
इयालय् फेतुइ त्यना । वय्कल काचाकाचां तुयूकापः छथान लिक्कायाः
लाया बिल । जिमि खँ ल्हाय् मला निगाःवःपि मिस्त थहाँ वल ।
न्हिले छ्याले यानाः कापः मिथा दिल । साहुनीनं च्या हया दिल ।
च्या लःह्लानाः वन्दना याना दिल । न्ह्याम्ह हे न्ह्येने दय्मा, थःगु
तालं पूलि चुयाः हे वय्कल वन्दना याना दी । जि च्या त्वं त्वं चवना,
वय्कल धया दिल, “थथे पुलापि गाहकि न्ह्याबले तलय् वयाः न्याः
वइ । धात्थेला आः पिने पिने हे व्वया व्वयाः पसि कापः मीगु जुइ
धुं कल । आः थ्व पसः थ्व कापः भतिचा दतले का ।” हानं
वयकल नमूरा वनागु न्ह्याइपुगु खँ न्ह्यथनाः सकल बुद्ध-पूजा बाहाः
पूजा पुचः व्वनाः मणिचूड दह वनेगु खँ न्ह्यथन । मणिचूड दह गुलि
तापा धकाः न्यनाबलय् वय्कल धया दिल, गुरु योगरत्न अन तपस्या
याना बिज्या बलय जि ला थौ वना थौ हे लिहाँ धयागु तकं दु ! थ्व
हे प्रसंगय योगाभ्यासी योगरत्नया ध्यान याना वलय्सिगु न्ह्याइपुगु
खँत जितः न्यंका दिल । बोवसी वःपि मनूत राजमान साहु वल धाय्
वं हे ग्याः धकाः नं धया दिल ।

थथे जि थःगु पुलांगु लुमंतिया संसारय् राजमानलिसे दुना हे

चवना । अर्थतारा थ्यंकः वल । मू दायकाः ज्वना वःगु अर्थे दिकाः
 धाल, "जि नं अन मखनय् छेँ तकसां वना वय् ।" जि छुं धाय्
 मलाःनि व वन । मोटर ज्वनाः सुं वइ धकाः अर्थे ज्ञानमान वयाः
 धाल, चवना । "का भन्ते, छःपि विज्याय् जी मखु । इमशान थ्यक
 मोटर मवं । थुखे पारी मखु, उखे वारी खनी । ख्वाउँक फय्न् वः ।"

जि अर्थे मन तुकाः लासाय् गौतुला । मन गल्लि, घ्याचलं
 कथं वना हे चवन । धौछि ति लिपा राजमान साहयात इमशानतक
 तया वःपि लिहाँ वल । आखिर थःथिति पासा भाइ म्हस्यु नास्यु
 त्यूल्यु वइगु थ्वहे इमशानतक मखा ? इमशान, थ्वया उखे सुं मदु, सुं
 हे मदु ।

बहनी जुल । थना । चान्हय् । शुद्ध चान्हय् । राजमान उपा-
 सक सदाथे सरासर ज्ञाया दिल । बुद्धया न्ह्यःने दनाः ह्लाः विन्ति
 थानाः दिल । अले कोथाय् दुहाँ ज्ञाल । ख्वाः असाष्ट । जि
 थय्क मफु मफु दनेस स्वया । असंग न्ह्यलं चाल । खापा चाय्का गण
 महाविहारय् स्वया । सुनसान । चान्हय् तःप्वागु मत छप्वाः जाँ
 क्याना चवन । सुं नं मदु सुं हे मदु सुं सुं हे मदु, राजमान नं मदु ।
 थुक्क मन म्हन खनि । हानं देना ।

थौं राजमान उपासकया पुण्यस्मृतिस बुद्ध-पूजाया आयोजना ।
 ई वलिसे सकलें उपासक उपासिकापि थ्यन । रग न्ययाः जि न बुद्ध
 पूजाय् फेतू बना । शाक्यानन्द भन्ते नं शील विया विज्याय् धुंकेब
 सुबोधानन्द भन्तेन बुद्धपूजा याका विज्यात । जि छुं धायेत स्वया,
 तर अहं धाय् हे मफुत । गःपः हहतित । खूब कुतः याना, तर अहं,
 नवाय् हे मफुत । मिखाय् खबि भररर हे जाया वल । अले मैक
 ध्वाना वियाः । थःत थम्हं न्वात परित्तसूत्र, मरणानुस्मृति पाठ
 जुल । मरणानुस्मृति भतिचा जितः धैर्यं व संवेग विल । मैक कयाः
 नवाना, "गण महाविहारय् थन स्यन, थ्व स्यन, थ्व दय्के माल
 धकाः आः राजमान उपासक धाः झाइ मखुत, गबले धाः झाइ मखुत ।"

अमरमान उपासकं धया दिल, “वय्कः गुरु योगरत्नया झिम्ह
स् शिष्य मध्यय् छम्ह खः । वय्कलं छुं सिद्धि न लाना दीगुदु वय्कलं
स्वयम्भूया ध्यानकुटी दयेकेगुली न ग्वहालि याना दिल ।

भाइकाजी धया दिल, “बहापूजा बुद्धपूजाय् वय्कःया सौहस
यक्व हे तु ।”

पूर्णमान उपासकं थःगु नुनः वःमस्तागु खँ न्ह्यथनाः स्वयम्भूस
राजमान मंत धयागु स्वकूवल्य पत्याः हे मजूथे जूगु खँ न्ह्यथनाः दुःख
एवका दिल ।

अमरत्न उपासकं धया विज्यात, “डाक्टर हँ वदं श्वाय्
यःसा नय्गु म्हतु म्हाला च्वं धाःगुलि जि म्हतु म्हाला च्वना धकाः
राजमान उपासकं धया दीगु जितः लुम । गनं महापरित्वाण जुड,
वय्कःया संः ताय् हया च्वनी ।”

श्व हे इलय् रत्नबहादुर उपासकं वयाः तीजक धाल, भन्ते,
मौन धारण यय्गु । श्व श्रीपचारिकताय् बौद्ध संस्कार मदयाः मन
उँ धाल । तर हानं संस्मृतिस पलख मैत्री वा ध्यान याय्ला जि हे
ज्यूथे ताल । वय्कःया कार्या सहित सकल भन्तेयि व उपासक उपा-
सिकापिस मैत्री चित्तं लः धाः हाय्काः पुण्यानुमोदन याय् धुनेबं छम्
मिनेट मैत्री चित्तं चित्तं एकाग् यासे ध्यान न जुल । अन्तय् मैत्री
चित्तं कामना यानाः वय्कःयात सदगति व निर्वाण लाभ याय्त
ब्याक्क थौया पुण्य हेतु जुडमा । खुलि सिबय् अप्वः धाः झीसं याय्
फुगु हे नं छुं ? धाय्गु हे छुं दनि ?

सकल सत्त्वपि मरणशील खः, मरणान्नामुख सकलया जीवन
खः । उँकि ज्ञानमालाय् सकसिनं हालाच्वंगु दु । मदया बंम्ह राजमान
उपासकं नं ला हाला हे बना दीगु खःनि-

स्व रे यन खतय् तयाः बवंनं तोकपुयाः

जात्रा यानाः बाजं थाकाः प्यहा पासं कुबोकाः

वने मानि सकले व हे लंपु छगुली ।

अनित्य श्व संसारय् च्वने मेल वनेनु ! ...

लुमंतिया विचाःमुञ्ज्याय् भदन्त आनन्द कौसल्यायन

-भिक्षु सुदर्शन

अनिदकुटी विहारया धर्मालोक धर्मागारय् ज्याःपुन्हीया ११०८
नै. सं. खंतु बुद्धपूजां लिपा विचाः मुञ्ज्या जुन । “अनिच्चावत्संखारा”
या संवेगय्, नेपालय् बुद्धशासन हानं थकायेगु ज्याय् थःगु देनं तिवः
त्रियाविज्या म्ह डा. भदन्त आनन्द कौसल्यायनया लुमंतिया धर्मसवेगय्
श्रद्धालुपि फेतुनाचवन । अखिल नेपाल भिक्षु महासंघं सःतूगु मुञ्ज्या
जुयाः सह-सचिव कथं जि माइकय् थःगु सःतया, “डा. भदन्त आनन्द
कौसल्यायन छम्ह बौद्ध भिक्षु, छम्ह हिन्दीभाषा साहित्यया शैली-शिल्पी,
छम्ह पालिभाषादिया अनुवादक अले नेपाःया बुद्धशासन हानं थकाये-
गुनी योगदान त्रियाविज्यापि मध्यय् छह्य लोमके मफइह्य खः ।”

“छम्ह बौद्ध भिक्षु । जन्मं हिन्दूसंस्कारं ब्वलनाः नं हिन्दू-
संस्कारया मूल आधार ईश्वर व आत्माया संस्कार तोतूम्ह, जातिभेदया
विरोधय् साहित्य संरचनाय् गुलिखे रचना च्वयाविज्याःम्ह खः,
वसपोल ।

थथे नवानाबले जिगु लुमंतिस वसपोलं अनुवाद यानाविज्याःगु
“स्वतन्त्र-चितन” सफूया भूमिका ल्यहे पुयाच्वंगु खः । वसपोलं च्वया-
तयाविज्याःगु दु, “सूर्य लुकुबीगु इलय् जिपि चाःह्यु वनेगु खः ।

हिन्दिह इश्वर्या धारे गुनि नं तर्कं विचाः याना. मुनायंकेगु खः, राहुल व इलय थ गु युद्धिया चकुति फुक्क कुचा कुचा यानाबीगु । तर अथे नं जिम्ह 'ईश्वर' मीगु मखु । व 'सहस्रशीर्षा' (द्वःछिगः छ्यं दुम्ह) नं ला खः !” छंगु थ्व हे सफूया छगू परिच्छेद व्वं व्वं वना जिम्ह 'ईश्वर' मंत । तर्कया लिधंसाय् दनाच्चम्ह 'ईश्वर' यात मदयेका बीगु श्रेय राहुलजुयात दुसा भात्रनाया लिधंसाय् धस्वानाच्चम्ह 'ईश्वर' मदयेका बीगु श्रेय थगु सफूयात दु । उकुन्हु जि थःगु डायरी च्वया, “थौं छम्ह इमूत्रां किसियात स्यानाबिल ।” सन् १९२८ स जिगु मान-मिक संसारया उम्ह 'किसि' सीगु सित । व किसि हानं गबले छ्यं ल्हना महल ।

हिन्दी भाषा साहित्यया शैली-शिल्पी धयाच्चनावले निगू प्यंगू सफूया सवाः लुमँसे वयाच्चंगु खः । “जो भूल न सका” “जो लिखना पडा,” “कहाँ क्या देखा” “भिक्षु के पत्र”, “रेलका टिकट” थुजाःगु हे सफूत खः । थुपि सफुती जीवनया अनेक घटना बाखं (कहानी) या सवाल्य् दु । आः छु जुड्ये आः छु जुड्ये कथन कुचु-कुचु दु । खँ सललल न्हाः । जि स्वये, जिगु जीवन-साहित्यया च्वसूस थुपि हे सफूयागु शैलीया किचः दु ।

ई मदयाः जि न्ह्यमथना । नत्र धाये राःगु खः जि हिन्दी भाषा साहित्यया अध्ययन यानागु अले १९५४ ईसवीस “कोविद” परीक्षातक पास यानागुली वसपोलयामु हे प्रेरणा दु । हिन्दी भाषा भारतया राष्ट्रभाषा जुड्वं थ्वया विकासया निति बर्धाय् “राष्ट्रभाषा प्रचार समिति” स्थापना जुल । थुकी वसपोलं १९४१ इसवीनिसे झिदें सचिव जुयाः ज्या यानाबिज्यात । थ्वया लिपा नं समितिया परीक्षाय् मनूत मम्मिलित यायेगुली अथवा मनूतय्त हिन्दीया अध्ययन याकेगुली वसपोलया ममता क्वा हे क्वातुनि । उकि जितः नं प्रेरणा बिल । कालि-म्गोङ्ग धर्मोदयविहार्य नं थ्वया परीक्षा केन्द्र चायेका बिज्यात । वसपोलं जितः नं धयाबिज्यात “न्हापां थःगु मांभास च्व । अले अप्वःसिनं

व्चनीगु भासय् च्व । चिनिया, फ्रेञ्च, अंग्रेजी च्वयेगु छन्त तापाःनिगु खँ खः, तर छँ हिन्दी च्वये फु, च्व । स्व, हँ भिक्षापात्र जक जिगु पात्र मखु । थ्व जिगु च्वसानं जिगु भिक्षापात्र हे खः । जितः इलय् ध्यबा वया हे च्वं, थ्व हे च्वसां च्वयेगु रचनाय् । तर जि जिगु म्हिचाया ध्यबा थःत सिबे अप्वः मेपित खर्चं यानाच्वना, विशेषतः विद्यार्थीपित ।

जि अबले मन्यना, “थथे विद्यार्थीपित थःगु ह्यिचा चायेवा च्वनागुया कारण छु ?” तर आः जि मती तथा थ्वया कारण दु । थ्वया छगू कारण थम्हं तसकं दु खँ विद्याध्ययन याये माःगु खः । वसपोलया अबुजु रामशरणदास अम्बाला हिन्दू मोहम्मद हाइस्कूलया हेडमास्टर । उकि संस्कारं हे वसपोलया व्वने वः । तर व्वनेत मगाः । उकि सुथय् लँधुछि हालाहाला अखवार मीमाः । सुथबँछि अखवार मियागु ध्यबां नयेत गाःमगाः जू । स्कूलया फीस व सफू आदि न्यायेत बहनी बहनी मेपिन्त स्यने कने यायेमाः ।

व्वमि थुइक च्वयेगु, व्वंगु थःगु रचना व्वने व्वमचायेकं तोते मफयेक च्वयेगु वसपोलया अति खः । वसपोलया रचना नं थ्व हे कथंया खः ।

वसपोल पालिभाषाया अनुवादक धकाः धयाबले “जातकट्ट-कथा” (खुगू भाग) हिन्दी अगुवाद सफू जिगु मिखाय् लूगु खः । थ्व सफुति जितः थें आपालं भिक्षुपित नेपालय् बाखँ कनेत ग्वाहालि यात जुइ धयागु मती वः । वसपोलयागु “महावश” अनुवाद श्रीलंकाय् च्वनाः १९२८ इसवी राहुल सांक्रुत्यायनयाके पालिभाषा व्वनावं च्वबले याःगु धकाः लिपा जि सिल । वसपोल मूलतः राहुलया शिष्य खः । लिपा वसपोल थःगु योग्यतां राहुलया गुरुभाइ, सहकर्मी व परिश्रमी जू वन । दामोदरदास जुयाच्वह्य राहुल हे वसपोलयात परिव्राजकया वसः बिल । ५ जनवरी १९०५ कुन्हु पंजाबया चंडीगढ, सुहाना गामय् रामशरणदासया क्षेत्रीय (खत्री) कुलय् जन्म जूह हरिनामदास हे विश्वनाथ बाबा जुल । विश्वनाथ बाबा हिन्दू परिव्राजक जूसां

वसपोलयाके कट्टर संकीर्णता जाति ग्रहंभाव संस्कार हे मदु ।
छाय्पासा अबुया पासा हिन्दूतथे मुस्लीमत नं दु मचाबले "गुरुगून्थ
साहब" नं गुरुद्वारय वनाः व्वनातःगु दु । अझ वसपोलयात थःबौ
मदुबले मौचाना साहब हे थःगु बोहले पाचिनायंकूगु ख । किजा हरि-
दास चाहिँ तः बाः (बाःया दाजु) लिसे च्वं वन ।

विश्वनाथ बाबा १९२८ इसवी श्रीलंका थ्यंगु नं राहुलजु
सःताहयाः खः । अन राहुलजु बाबा दामोदरदास मखयाच्चने धुकल ।
उकि विश्वनाथ बाबा नं विद्यालंकार विहारया धर्मानन्द महास्थविरया
उगाधयावत्वय् श्रमण जुल, उपसम्पन्न जुल, भदन्त आनन्द कौसल्यायन
जुल ।

भदन्त आनन्द कौसल्यायनं पाति व बुद्ध धर्मया बांलाक
अध्ययन यानाविज्यात । धम्मपद, अभिधम्मट्ट संगहो, सच्च संगहो व
अगुत्तर तिकाय (४ गु भाग) व महावंश पालिभाषां अनूदित सफूत
मध्य न्ह्यथने बहगु सफू खः । कर्नल इगरमोनथागु अंग्रेजी भाषाया
विचारोत्तेजक च्वमु मुना "धर्म के नाम पर, व. "स्वतन्त्र चितन"
नामं पिहाँवल । डा. भीमराव अम्बेडकरयागु **The Buddha
and his Dhamma** सफू "बुद्ध और उनके उपदेश" नामं
पिहाँवल । वथे हे थ्व हे क्रमया न्ह्यथने बहगु सफू, "अछूत कौन
और कैसे ?" सफू खः । सिंहली भाषायागु बुद्धसम्बन्धी काव्य "बुद्ध-
गुणालंकार" नं थ्व प्रसग्य् लुमके बहः जू । पालि-हिन्दी शब्दकोष
व मोगलान व्याकरण थथे हे मेगु न्ह्यथने माःगु कृति खः । अंग्रेजीं
अनूदित वाख उपन्यासय् "पच्चिसवाँ बण्टा" आःतकं जितः लुमं ।

भदन्त आनन्द कौसल्यायन थः मनय् च्वंगु खं क्वत्यलामच्छ्वसे
चवइम्ह छम्ह आलोचक व टिप्पणीकारं नं खः । लाला लाजपत रायया
संसर्गय् ब्वलंम्ह, अबलेया क्रान्तिया ज्वाला भाःपीगु लाहौरया विद्या-
पीठय् श्री. ए. तक अध्ययन यानाविज्याःम्ह वसपोल । वसपोलया
स्कूलया पासापि शहीद भगतसिंह व सुखदेवथे जाःपि खः । पं. जयचन्द्र

विद्यालयकारथे जा.म्ह प्राध्यापकं इतिहास्य वसपोलयात मिखा कंकातःगु । उर्कि १९२४ इसवी आजादीया संग्राम्य वसपोल ववव्वात । द्विगुदया उमेर्य बी. ए. जुयाः नं हानं व्वनेगुमाया तोताः स्वतन्त्रताया आन्दोलनय सिपाही जुल । थ्व मग्याःसु थ्व क्रान्तिकारी स्वभाव थ्व प्रगतिशील संस्कार वसपोल बौद्ध भिक्षु जुये धुंका; मग्यासे च्वयेगुली पिदत । “बौद्ध धर्म एक बुद्धिवादी अध्ययन” “मनुस्मृति जलायी गयी क्यो” ? “राम कहानी रामकी जवानी” “भगवाद् गीताकी बुद्धीवादी समीक्षा” “तुलसी के तीन पात” वसपोलयागु च्वसां पिदंगु निडर, क्रान्तिकारी व प्रगतिशील पक्षया मूर्तहा विचारोत्तेजक सफूत खः । जिगु मनया ल्याः कथं थुपि विचारोत्तेजक सफूत तोताः वसपोल श्रीलंकाय विज्यात । छायाःसा क्रान्तिकारीतयत् ण्डयन्त्र सिधयेका बीयः । भीमराव अम्बेडकर नं अकस्मात् मत धयागु हुइना भुइना जुयाच्वंगु दु । श्रीलंकाया विद्यालंकार विश्वविद्यालय्य हिन्दी विभागाध्यक्ष जुयाः सिद्धे च्वनाविज्यात । थन हे वसपोलयात मानार्थ डाक्टरेट उपाधि देछाल । लिपा भारत्य “हिन्दी साहित्य सम्मेलन” विद्यावाचस्पति धयागु मान बिल ।

वसपोलया विषयय छता खं न्ह्यथने हे ल्वःमन । व खः, परिव्राजक वा ‘चरथ भिक्सवे’ चरित्त । वसपोल थो थन सा कन्हे मेथाय थ्यनाच्वनी । विश्वनाथ बाबा जूबले निसे वसपोल घुमवकड । उपसम्पन्न जुइ धुंकाः विनयानुसार न्यादें तक उपज्जायया छत्रछायाय च्वने मा.सां अंग्रेजीलिसें पालिभाषा व धर्मया ज्ञान दुगु खनाः अनागारिक धर्मपालया आग्रह व उपज्जायया आज्ञा कथं उपसम्पन्न जुया न्यादें मदुवं हे उपज्जाय लिसें बौद्ध धर्म प्रचार यायेत इंगलैण्ड विज्यात । इंगलैण्ड विज्याकम्ह वसपोल फ्रान्स व जर्मन देस्य नं विज्यात ।

भदन्त आनन्द कौसल्यायन ब्राम्हणवाद व पुरोहितवाद विरोधी खः । थ्वया कारण नं जीवनया आपाल फाकु खाय अनुभव खः ।

वसपोलयो अबु मंत, अबुजुया अस्थि (ववंग्) गंगाजी चुडके तप्वःचिनाः
 ज्वनावनाचवन । तान्वः व त्यानु लंकेत छमा सिमाक्वय् फेतूवन ।
 सिमाय् अस्थिप्वः खायाः फेतूम्हसिया न्ह्यः वल । न्ह्यलं चा वले
 अस्थिप्वः हे मदु । नुगः तथां तये मफुत । यायेगु उपाय नं छुं मखन ।
 नुगः मछिना मिखां छवत्रि हान । थुवले हे छम्ह पण्डित अन थ्यंकः
 वल । वं फुक्क खँ न्येने धुंकाः ह्येकाः धैर्यं बियाः गगा सिथय् व्वना-
 यंकल । पण्डित गंगाजी ल्हाः थुनाः निपा ल्हाःत मिखा तिसिनाः फि
 कायेत धाल । थःमदुम्ह बाः लुमंकाः निपा ल्हाःत छपासः फि काल ।
 पण्डितं धाल, “बाबु, आ.मतो ति, थ्व फि पासः हे जिमि बाःया
 अस्थि खः ।” वं अथे हे मती तयाः धाल, “जि थ्व फिपासः हे जिमि
 बाःया अस्थि भाःपी धुन ।”

पण्डितं धाल, “थ्व अस्थि चुडकाः थःगु क्रिया ज्या पूर्वकेत
 आःजितः छतका व प्याःना दक्षिणा माल ।”

‘जिके उलि ध्येवा मदु ।’

“बाबु, थुलि दक्षिणा मदयेक ला जि थ्व अस्थितर्पण विधि पूरा
 याये मफु । फि, उकीसं अस्थिप्वः तंगु । फि हे अस्थि याताः गंगाजी
 समर्पण यायेत छतका व प्याःना दक्षिणा वी मफुसा आः छं आमथे हे
 ल्हाःतय् फि तयाः ल्हाः प्यपुंकाः च्वंच्वं ।”

पुरोहितं दक्षिणा पाः मयाः । अबुया अस्थि चुडकीम्ह व्यक्ति-
 याके धाःसा उलि ध्येवा द हे मदु । दक्षिणा माःम्ह पुरोहित ब्राम्हण,
 दक्षिणा मदुम्ह जजमान इताथिता गबेत अथे च्वन । अले मदु मचाःया
 पीडा छ्वम्हुयाः क्रान्ति पिन्हुयाः ल्हाःतय् फि पासः तयातम्हं मनमनय्
 धाल, “जिगु मन शुद्धसा छंगु दक्षिणा मदयेकं पूमवंगु विधि छु यायेत?”
 अले धाल, “का जि हे थ्व फि, थ्व अस्थि गंगाजी चुडका छ्वये ।”

ब्राह्मणया आश्चर्यं चकित मिखाया न्ह्यःने हे ल्हाः चकंकाः
 फि गंगाजी अर्पण याताबिल । पुरोहितया प्यपुंगु म्हुतुसि संत पाठ

पिर्हा वये हे म्बल । आश्वर्य थःत स्वयाच्वम्ह ब्राह्मणयात हानं
न्यकाः धाल, "आवंतिसे जि गबले श्राद्ध नं याये म्बुत, गबले सुं
ब्रह्मणयात ध्येवा बाग दक्षिणा नं बी म्बुत ।"

ध्व खः, भदन्त आनन्द कौसल्यायनया ब्राह्मणवाद विरुद्ध
न्हापांगु क्रान्ति, न्हापांगु पलाः ।

नेपालय् बुद्ध-शासन हानं थकायेगुत्री भदन्त आनन्द कौसल्या-
यनया देनबारे जि उलि मस्यू, गुलि मेमेपि थकालिपि महास्थविरपिसं
स्यू । उकिं थवबारे जि सुक चवना । सुतां श्रद्धाञ्जलि कथं नवाये मन
दु दनाः नवायेगु न आगूह याना । भिक्षुपि अनगारिकापि व उपासक-
पिसं वसपोलया देनबारे न्ववानाविज्यात । उकी मध्ये न्ह्यथने बह कथं
नं तःम्हसिनं न्ववानाविज्यात । भिक्षु अश्वघोष महास्थविरं निता खँ
क्वःजिक कनाविज्यात । न्हापांगु खँ, वसपोलयागु रचना न्ह्याम्हसिनं
नं थुइगु कथं चवयाविज्यागु । शब्दकोश पुइका चवनेम्बाःक चवयातया
विज्याःगु खँ । निगूगु खँ, न्हापा श्रीलङ्काय् विद्या अध्ययन यानाचव-
नावले ध्येवां साप दुःख जुयाचवगु अवस्थाय् वसपोल छम्ह दातायात
धयाविज्यानाः लय् झितका झितका स्वम्ह नेपालीपित छात्रवृत्ति
बन्दोवस्त यानाविज्याःगु खँ । थुपि नितां खँ धात्थे ध्याःसा च्वथ् न्ह्यथ-
नागु वसपोलया चरित्रय् तिवः व्यु ।

भिक्षु सुमङ्गल महास्थविरं निर्देति न्ह्याः वसपोल बुद्ध विहारय्
विज्याःगु अले दीक्षाभूमि दनाविज्यानाः बुद्धभूमि नामं नागपुरय् न्हूगु
विहार दयेकाः चवनाविज्याःगु खँ कनाविज्यात । थःगु जीवनया अन्तिम
चरणय् ८० दँ धुकाः नं वसपोलयाके निर्माणया उत्साह धस्वानाचवगु
थुकिं न्ह्यथं । अले न्हुछेवहादुर उपासक वसपोलया संगठनात्मक कुश-
लता व संगठनात्मक अनुशासन न्ह्यथनाविज्यात । महानायक भिक्षु
अमृतानन्द महास्थविरं अध्यक्षया आसनं नवाना विज्यात, "भिक्षुपित
नेपालं पितिता छ्वसेलि छगू संगठन माल । धर्मोदयसभा स्थापना

जुल । जि सवित्र जुया । वसपोले उपाध्यक्ष कथं जितः गुलि सते घात
 धयां मव्याः । कार्यप्रगतिया विषयय् स्वलय् छगू रिपोर्ट बीमाः ।
 हिसावय् ध्येवा छगः मत्तेनू । रिक्साय् खर्च जूगुली नं मिटिङ्गय्
 प्रमाण ख धाडगु । जि अबले धया, रिक्सा गयागुया प्रमाण छु बी ?”

वसपोले धयाबिज्यात, “रिक्सावाले सेभी रसिद लेना चाहिए ।”

“थ्व खँ जित भ्रातक नुगलय् थुदीनि । तर थ्वयात जि न्हा-
 बले, सद्भावना व शिक्षा कथं कया । छायाधाःसा सभा सोसाइटी
 न्हाकेत कठोर आर्थिक अनुशासन माः धयागु जि स्थू ।”

“धर्मोदय सभायाके अबले साबसः हे जक ध्येवा दु । छको
 मिटिङ्गयम निती रेलं वयाचवनाबले हे सभायागु दां तन । तर वसपोलं
 जितः माफि मव्यु । सभाया दां पुले हे मः धाल । जि झितका नीतका
 यानाः उगु दां फुक पुहे पुला । थये, सभाया दृष्टिं व्यवहार यायेगु व
 आर्थिक अनुशासन थःपखे पूरा परलन यथे खंगुली जिगु मन याउंसे
 च्वं ।

थुगु सभा संघय् आर्थिक अनुशासनय् माःगु खँ न्यैन्यं जितः
 प्यांगूगु विश्वबौद्ध सम्मेलनं लिपा छेय् तयातयागु दां तन धकाः झिद्वः
 झिछद्वलं मयाक दां माफि जुल धाःगु खँ लुमसे वल । भिक्षु अमृतानन्द
 महास्थ बिर जुगु जूसा थये माफि गनं जुइ ? थुपि प्रश्न नुगलय् धस्वा-
 नाचवबले हे पूज्य भन्तेनं “हिचति हायेकाः ब्वलकातयागु धर्मोदय
 सभा” धयाबिज्यागु शब्द जित तसक माफि ताल । जितः ८३ दया
 उमेरय् सदांया निती मिखा तिस्यूहा भदन्त अनन्द कौशल्यायनं भ्राः नं
 न्हापाया उपाध्यक्ष जुयाः धयाबिज्याः खँ च्वन, “धर्मोदय सभा बालाक,
 बल्लाक व स्यल्लाक धस्वाका ति ।”

लुमंतिया बिचाःमुज्या तहाकेत इलं मबिल । भिक्षुपिनि व
 अनगारिकापिनि भोजनया ई जुइ धुकल । अले जि क्वय् च्वयागु
 संस्मृतिया निरवाः खँ न्हाथनाः वसपोलया लुमंतिया बिचाः मुज्या
 क्वचायेका ।

छत्वाः खँ । ष्यंगू विश्वबौद्ध सम्मेलनया इलय् पशुपतिया पश्चिम लुखाया न्ह्यःनेयाःगु खः । लुखाय् कांता डवडव व त्रिशूल ज्वनाः स्वयं महाद्यः हे जुयाः भट्टजु दनाः ४२ गू देशया बौद्ध प्रतिनि- विधित न्ह्यःपनाच्वन । अत्रले तक थन “हिन्दू जक दुहा वने” धयागु सूचना-पत्र नं मदुनि । तर अथे नं सुयात दुहाँ वने मव्यू । बौद्धित अन वने मव्यूवले उक्तेजनां जाःगु वातावरण खने दत । वसपोल भदन्त कौसल्यायनं धयाविज्यात, “यह दरवाजा एक न एक दिन सब के लिए स्वयं खुलेगा, या मानवता की अपमान पर कोही इंसान यहाँ आएगा ही नहीं ।”

नित्वा गु खँ । पूर्णप्रसाद वाम्हणं वसपोलयागु “भाषाशास्त्र दृष्टि” धयागु खँ म्वेथ्यानाः दलद्वः पर्चा छापे यानाः थापाथलिताय् च्वनाः इना व्युगु प्रतिवाद पिहाँ वःगु धापू । वसपोल डाक्टर भदन्त आनन्द कौसल्यायनं धयाविज्याःगु खः, “भाषा शास्त्री की दृष्टि से नेपाली भाषा मिटना इतना हानिकारक नहीं जितना कि नेपाल भाषा ।”

नित्वा खँ मार्मिक खः । थथे हे मार्मिक खः, गथे वसपोलया नवानाविज्याइगु शैली व सत्यता ।

(आनन्दभूमि १६।११ वि. सं. २०४५)

Dhamma.Digital

आः नारद महास्थविर थः हे धर्मया छपु बाखं खः

—भिक्षु सुदर्शन

न्ह्याम्हं मनूया खँ छपु बाखं खः । तर थुगु ईश्वी शताब्दी छपु थःगु हे पहया धर्मयागु बाखं, नारद महास्थविरया खं । एशिया व यूरोपय् न्येदंति चाःचाः हिलाः गुलि बुद्ध व बुद्ध-धर्मया बाखं वसपोलं कना बिज्यात उलि सुं भिक्षु हे कना बिज्याः । नेपालय् नं खुकः बिज्यानाः यक्व थासय् यक्व बाखं कना बिज्याःगुनु । वसपोल बिज्यात धाय्वं हे बुद्धयागु धर्मदेशना न्यने खनी धकाः मन तइपि नेपाःमिपित आः वसपोल गबले धर्मदेशना याः बिज्याइ मखुत छायाधाःसा वसपोलया अनित्य शरीरं बुद्ध-धर्मया बाखंनय् हे वने धुकल । वसपोलं झीत लिपा वा धकाः धयाः बिज्यानाःथः न्हापां बिज्याय् धुकल ।

धर्मकथिक नारद महास्थविरया बाखं ईस्वी १५ जुलाई १८६८ निसँ छगू नगरय छगू देशय् जुयाः न्हय्याःगु । व देश श्रीलङ्का खः । अले व नगर कोलम्बो कोटहेना (Kotahena) खः । पबिलिन दे सिल्वा (Pabilina de silva) व कलोनिस पेरेरा (Kalonis perera) वसपोलया मां-बौ खः । कोटहेना रोमन केथोलिक प्रभाव दुगु त्वाः, अर्थ न वसपोल सुमनपाल खः ; अर्थात् वसपोलया छुनान बौद्ध सस्कृति कयंया छः ।

सुमनपाल इसाई ज्ञान प्रचार याइगु संस्था (Society for promoting christian Knowledge) चाय्का तःगु कोटहेनाया स्कूलय दुतित । हानं थन हे च्वंगु सेण्ट बेनेदिकटम् कलेजय् (St. Benedicts college) सुमनपालया शिक्षा काय्गु ज्या जुन । भाजु सुमनपाल प्रतिभां झण्डै रोमन क्याथोलिकया फाडर याय् थ्यंगु, ककाम्हं तयातःगु बौद्ध संस्कारया घःकू दयाजक सुमनपाल बुद्ध शासनया लय लात । अगूजी भावाया माध्यम स्कूल व कलेजया शिक्षालिसे व हे इलय् संस्कृत भावाया श्लोक च्वय् वय्केगु वा परमानन्द विहारया, आदित्यवार स्कूल (Sunday school) य् नं धर्म छुना च्वंगु जुयाः सुमनपाल श्रामणेरजू विज्यात । सुमनपाल पाय्छि झिच्यादँ लिपा श्रामणेर नारद जुल, छाय्घाःसा १४ जुलाई १९१६ स जन्म दिं खुन्हु हे श्रामणेर जूगु जुया च्वन । नीदँ वयनेवं वेरगम पिक्सिरि रेक्त महानायक थेरया उपज्जायत्वय् पलने सिरि वजिरञ्जाण महानायक थेरया कम्मावाचार्यत्वय् वसपोलया उपसम्पादा जुन । वसपोल भिक्षु नारद जुया विज्यात ।

भिक्षु नारदं छखे श्रीलङ्का विश्वविद्यालयया बहिरंग विद्यार्थी (External student of ceylon university college) जुया नीतिशास्त्र व दर्शन शास्त्रया अध्ययन यांना विज्यात, मेखें धर्म व विनय दुग्येक व्वना विज्यात । श्रामणेर प्रवृज्याचार्य वेण्भपिर सिरि खेत महानायक थेर वसपोलया विनया चरिय खःसा, पेलेने वजिरञ्जाण महानायक थेर धर्म (सूत्र) या अले पेलेने महानायक थेर व अरगल सिरिधम्म महाथेर अभिधर्मया आचार्य जुया च्वन ।

वसपोल भिक्षु नारद, स्थविर गुइगुदँ वयंबले अर्थात् बुदिकयं स्वीदँ व उपसम्पादा कथं सिदं दुबले वसपोलया जीवनय् छगू तःघंगु ह्युपा वल । श्रीलङ्काया तापुलि वसपोल पिने थ्यन । श्रीलङ्कायाग्ह हे

अनगारिक धर्मपालं आयोजित याना विज्यागु मूलगन्ध कुटी विहार
 सारनाथया उदघाटन समारोहय् भवति काय्त् विज्यातः । विद्योदय
 पिरिवेगणया प्रिसिपल अधिकृत विद्वान् भिक्षु रत्नपालया भाषण
 अग्रजी भाषय् पाय्छि जुइक व बांलाक वसपोलं भाय् हिला विज्यात ।
 थ्व हे प्रतिभां वसपोलयात छकोलं एशिया व यूरोपया धर्मकथिक याना
 विल । थ्व उदघाटन सभाय् राजनैतिक व धार्मिक नेतात आपालं नाप
 लाःगुलि नं वसपोलया बाखं कनेत लँपु छिका विल । बुद्धगयाय् महन्त-
 तयूगु व बुद्धतयगु अधिकार विषय्या खँय् सहलह खँ ल्हाय्त् श्रीलङ्काया
 प्रतिनिधि मण्डलय् छम्ह प्रतिनिधि जुयाः व यूरोपय् अझ अमेरिकाय् बुद्ध
 व बुद्ध धर्मया बाखं कँकं नाँजाःह्य धर्म कथिक जुया विज्यात । सिगा-
 पुर, कम्बोडिया, लाओस, इन्डोनेशिया, पेनांग, हंगकंग भियतनाम व
 नेपाल वसपोलयागु एशियाया धर्मदेशनाया न्ह्यथनेबृहगु देशत खः ।
 कम्बोडियाया जुजु वसपोलयात सिरि महासाधु" यायागु विशेषण
 दोहलपाविज्याःगु जुयाच्वन । १९३४ ईस्वी इन्डोनेशियाय् वसपोलं
 बोधयाना विज्याःम्ह मगुन कबत्य हे इन्डोनेशियायाम्ह नीगूगु शताब्दी-
 या न्हापांम्ह उपासक खः । वसपोल १९५४ ईस्वी निसं छगू भियत-
 नाम मजूतले न्हेको च्वाको हे विज्याःगु जुयाच्वन । वसपोलयात थनया
 मनूतसं अबुर्थे स्नेह तः । थुपि ब्याक्क देशय् वसपोलं बोधिवृध्मा
 थ्यका विज्यात । सैगोनय् धातु चैत्य (XA-LOI PAGODA)
 दय्के बिया विज्यात । चीनय् श्रीलङ्काया सांस्कृतिक प्रतिनिधि मण्डलय्
 विज्याः बलय् वसपोलयात तसकं सम्मान याःगु जुयाच्वन । लर्ड दुद्ध
 विहारया समुदघाटन वसपोलं हे याना विज्यागु खः । नारद महास्थ-
 बिरमागु "बुद्ध व वसपोलयागु धर्म दर्शन" (Buddha and
 his Riligiophi losophy) विषयया धर्म देशना वाशिग-
 टन स्मृतिया भाषणमालाय् धर्मया नस्वाःगु स्वां जक मखु, वाशिगटन
 डी. सी. या हे आपालं ई तक नस्वाःगु स्वां जुया च्वन ।

भिक्षु नारद महास्थविर नेपाल भूमिसं विज्याःगु बाखं ईसबी १९४६ निसे शुरु जुइ । हानं थ्व बाखं हनेगु ज्याया सूत्रधार भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर खः । बुद्ध धर्म प्रचार जुइगु मयाःपि जक मखु, वेदानुसार व गीता अनुसार थथे जुइमाः धकाः धार्मिपि शुक्रराज शास्त्री व मुरलि पण्डितपि धार्मिपि समेत धर्मया नामय् गुरु जुया च्वपि, दसांयसा स्वस्तिवाचा लहाना राणा प्रधानमन्त्रीतय्के जुक्क जुक्क दक्षिणा कया च्वपिसं ग्राकाः हे बौद्ध भिक्षुपित बुद्ध धर्म प्रचार याःगुली महियाः बुद्धया जन्मभूमि पितुना छ्व गु बाखं नेपाःभूमिसं बांलाक थुइकेमाः । अले अथे पितुना छ्वयेगु हुकुमया म्हुत जूम्ह जद्ध शम्शेरं नं सत्ता तोता बी माल । श्री ३ पद्म शम्शेर प्रधान मन्त्री जुल । थ्व हे परिवर्तनय् भिक्षु अमृतानन्द स्थविरं नारद महास्थविरया नेतृत्वय् श्रीलङ्कां छगू शिष्टमण्डल हयां विज्यात ।

भिक्षु नारद महास्थविर यागु शिष्ट, शान्त व सौम्य स्वभावं प्रधान मन्त्री श्री ३ पद्म शम्शेरयात प्रभावित याना विज्यात । थ्व हे इलय् भिक्षु अमृतानन्द स्थविरं स्वदेशं गितना छ्वपि भिक्षुपि दुतिकेत खं न्हयना विज्यात । थः प्रधानमन्त्री जुयागु ता (खुला ?) मनुनिगु खं न्हयनेवं छम्ह बूद्धम्ह धर्मालोक स्थविर जकसां दुतिकेगु जाहेर यायेवं हुकुम प्रमांगिजुल । थुकथं स्वदेशं निष्काशित भिक्षुपि हानं नेपालय् दुतीगु ज्याया लंपु छयेगु जूवन ।

भिक्षु नारद महास्थविरं उगु इलय् हे नेपाल वासीपिनि निरति पूजा यायेत भगवान बुद्धयागु छकूः अस्थि धातु हया विज्याःगु खः । उगु धातु नेपाली जनताया निरति श्री ३ पद्म शम्शेर जंगवहादुर राणायांत लःह्लाना बीगु निश्चय यायेवं श्री ३ पद्मशम्शेरं स्वयम्भू कवय् आनन्दकुटीया भूमि भागय् चैत्य दयेकाः माःगु पूजा सत्कार या धका हुकुम जुल । २४९० बुद्ध जयन्ती खुन्हु श्रीलकाया धर्मदूतपिनि न्ह्याःने श्रद्धालु दातापि जानाः चैत्यया जग स्वन ।

थुगु चैत्य निर्माण जुल । इश्वी १९४८ मईया ५ तारीखं भिक्षु अनिरुद्ध स्थविरलिसं भिक्षु नारद महास्थविर कलकत्तां नेपाः स्वयाः विज्यात । स्वर्वापापुन्ही खुन्हु वसपोलया हे न्ह्याःने, चैत्यया परिस्थाया ज्या पूर्ण जुल ।

थुगु निगुगु नेपाल यात्राया वसपोलया बाखं न्यने । थ्व बाखं “नेपाल देशय् बौद्ध कृत्य” शीर्षकं धर्मोदय (२/१) स पिहाँ व.गु खः । थ्व बाखं तछ्याइगु थुगु रचना वसपोलयागु जीवनया बाखं जक मख्नु थुवी आः न नेपाली भिक्षु व बौद्ध जन विचा यारये वहःगु मूखं दु ।

“न्ह्यागु भिनेत हे जुइगु ख ।” धयार्थे वंशाष उत्सव सिधयेवं लिहाँ वयेगु विचा जूसां श्रद्धावन्त दातापिनि आग्रहं लच्छि अप्वः च्वना । थ्व समयया दुने आपालं भिगु कार्यं सिद्ध जुल ।

“आनन्द पुस्तकालय” स्वनेत मंगलशिला स्वना ।

श्री ३ मांहनशम्भेरयात नेपाली भिक्षुपित छु हे कष्ट मजुइक नेपालय् वनेगु अनुमति व्युगु बारे सुभाय् देछाया ।

मुस्लीम प्रदेश ‘भोपाल’ व हिन्दू प्रदेश ‘विहार’य् थं नेपालय् नै बंशाखपुन्हीया सार्वजनिक छुट्टी जुइकेत प्रस्ताव न्ह्यथना ।

छु दँ छैथः छह्य अप्पेज बिद्वानं “हानं छु दँ लिपा नेपालय् बुद्धधर्म सम्पूर्ण हे लोप जुया वनी” धकाः धागु खं न्ह्यथनाः बुद्धजन्म भूमिस बुद्धधर्म रक्षा याना तयेफयेकेमाः धकाः निवेदन याना ।

लिहाँ वये त्येकाः आशीर्वाद वोमागु न्यनाः प्रभावित जुया हानं छकोः दर्शन याये दयेमा धकाः प्रार्थना यात ।

थ्वयां छवाः लिपा सार्वजनिक अभिनन्दनया छगू अजागु सभा जुल, गुगु नेपाःया इतिहासय् न्हापांगु सार्वजनिक इतिहास खः । थुगु पंक्तिया च्वमियात लुमंसे लुमंसे वगु शायद यतखाया दक्षिण-पश्चिम कुनय् पाखे थथ्यागु छगू मच । मनूत तया तयेथाय् मदु । छह्य मनू

बल बल धाःगु मनूतये सःया दथुइ मनूत चीका वःगु, यथे फुति नवाःहा लः व हे खः धाःगु अमृतानन्द भिक्षु धाहा व हे खःनि धाःगु अमृतानन्द लंका वःहा खई मखु धाःगु जितः लुमंति । जिगु मचा मचावलेया लुमंति मध्यय् थ्व नं छगू लुमंति खः ।

“धर्मोदयया उल्लेख कथं थुगुसभा यतखाया सभा खः । थ्व श्चिद्वः मनूया सभा खः । श्री ३ महाराजया प्राइभेट सेक्रेटरी दौपराज सुब्बां मूलासन गृहण यात । श्री ३ याहे तःधीहा काय् छ्वया हाःगु श्री ३ महाराजया वचन प्रकाश याता तःगु सन्देशय् बंशाख पुन्ही सकल बौद्धपित सार्वजनिक विदाया घोषणा जुइव हर्षध्वनि सर्गः थ्वत ।

थुगु सर्वजनिक अभिनन्दन सभाय् रामप्रसाद अभिनन्दन पत्र ब्वनाः न्यकल ।

थुगु सभाय् नारद महास्थविरं छु नवाना विज्यात, उकिया सारांश वसपोलयागु च्वसां पिज्वया च्वंगु छु मूख थथे खः-

- १) नेपालय् च्वंगु शिलालेखय् दुगु गुप्त धर्मया यथार्थ कथं सीका सयेका कायेगु कोशिश याये फय्मा ।
- २) मनः कल्पित बुद्धनिगु त्वाकज्याःगु धर्मया सिक्के ऐतिहासिक बुद्ध यागु प्रज्ञागोचर जुया च्वंगु परिभ शुद्धगु बुद्ध धर्मयात प्रेम याथे फयेकेमाः ।
- ३) नेपालय् खने दया च्वंगु गुप्तगु धर्मया नियम यथार्थ सीके फसां मफुसां सकले बुद्धपुत्रपिथे परस्पर विरुद्ध मजुसे मिलय् जुया च्वने सयेकेमाः ।
- ४) धर्म न्ह्यागु जूसां मनुष्यत्वया भाव सीकाः सकले परस्पर प्रेम व आदर तयाः मिलय् जुया च्वने फयेकेमाः ।

थुपि मूखं नेपाःमि बौद्धपित नीति निर्देशनथे मूवं धायेगुली अप्वः खं जुइ मखु । जितः मती वं, वसपोलया धात्थे दुगःगु मूखं थुपि प्यता खंय् हे दु ।

वसपोल "श्री मोहन विद्यालय" चाके धकाः मती तथा विज्या; बले भिक्षु अमृतानन्द स्थविरं अवलय् पालि द्वकेगु धकाः न्हयना विज्याःगु खँ आतकं अर्थे अर्थे तिनि । नेपाःया शिलालेख ध्वनाः अर्थे छ्यायेगु ज्या यवव जूसां बौद्ध दापुति दाना स्त्रयेगु आःतक मजूनि ।

नारद महास्थविरया स्वंगूगु नेपाल घात्रा कलकत्ता ईस्वी १९५० अप्रैल २३ तारीख खुनुं जूगु खः । थुबलय् न वसपोल स्वांया-पुन्ही उत्सव हनेत हे विज्या गु जुया च्वन । थुगु ईलय् स्ववा तक धर्म-देशना याना विज्यात । घछलागाः ८ खुनुं ध्व हे दय् भौ देशय् महा-परित्ताण पाठ जूगु खः । "महापरित्ताण" सफूया सम्पादनया इलय् न्यनागु खः, "गजमि महापरित्ताण जूग साल ला मसिया, अबले लकायाम्हे नारद भन्ते वःगु खः ।"

धाई, पुण्यपाद नारद भन्ते खुकः नेपालय् विज्यात । ध्व स्वकःया क्रमशः यात्रा लिषा हानं स्वकः यात्रा याना विज्याःगु बाखं यथे खः-

छकः नेपाल सम्बत् १०८१ या ल्हुतिपुन्ही खुनु श्रीघः विहारय् स्व. भाजुरत्न कंसाकारया पुण्यस्मृतिस जूगु महापरित्ताणय् ज्ञानी-माया साहुनीया निमन्त्रणाय् विज्याःगु खः । छकः हानं भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरया ३० दया प्रवृजित व २५ दया उपसम्पदा पूर्ण जूगु उपलक्ष्यय् आनन्दकुटी जूगु महापरित्ताण पाठय् २०३३ साल जेठं विज्याःगु खः । दकसिबय् लिषा २०३६ साल विज्याःगु खः ।

नारद महास्थविर स्वकः नेपालय् विज्यात, विज्याकोर्पति बाखं कता विज्यात । धर्मया खँ अपुगु कथं कता विज्यायेगु वसपोलया विशेषता खः । धर्मदेशनाय् शब्द तरग न्हययाकाः जोशया करन्त ह्येगु, भावावेग हयाः धर्मदेशनाय् सः तःसः चीसः चायेगु, विषयान्तर भावय् सः हीकाः पाकाः वाचिक अभिनय क्यनेगु गबले वसपोल याना

विमज्जाः । धर्मदेशना जुसँ निसँ ववनचाःतले नाइक क्यातुक व हे सलं. सलललं वाखँ अर्थे हे न्ह्याइ गथे धीर समुद्रया प्रवाह नीरव निःशब्द गहन जुइ । धर्मदेशनाया इलय् ख्वालय् अनेतने भाव वाखँनिसे हया विज्याइ मखु, बरु वाखँया भावलिसे निःलिप्त जुयाः सलललं नाइक क्यातुसे क्यातुसे च्वंगु शब्दया धर्मदेशनाय् ख्वाः शान्त हे जुया च्वनी । खःगु ल्हाःतं ज्वना तःगु ताडपत्रया पखालिसे ख्वाःया सात्त्विक भाव न शान्त स्थिर जुयाच्वनी ।

नारद महास्थविरया न्याकोगु यान्नाया इलय् अखिल नेपाल भिक्षु महासंघपाखँ अभिनन्दन दोहलपिसे धाःगु दु, “वसपोल पूज्यपाद, महान् धर्मकथिक लेखक व शान्तिया दूत खः । हानं हानं थथे हे वसपोलयागु दर्शन दयावं च्वनेमा, अले प्रेरणा दयावं च्वनेमा धकाः प्रार्थना यासे शान्तिनायकया शान्ति सन्देश न्ह्याकावं च्वनेगु भिक्षुतःया न्ह्याबले जय जुयाः वसपोल नं थुजाःगु भिगु नीगु कुतः यायेत स्वस्थ, शान्त व दीर्घायु जुइमा धकाः कामना याःगु जुया च्वन ।

दकसिवय् लिपा २० बीं शताब्दी नेपाल देशय् सर्वप्रथम निर्माण याना विज्याःगु आनन्द कुटीया सीमा गृह्य “परिवास कम्म” पूर्ण याना विज्यात । वसपोल पालि भाषां खँ ल्हाःगु न्यनाः लय्तायाः श्रामणेर पञ्चालोकयात उपसम्पदा वीका विज्यात । धर्म विनयया थुगु ज्या याना विज्याःगु हे वसपोलयागु खुक्वःगु नेपालयात्राया मू वाखँ खः ।

वसपोल ८० दँ वयंबलय् श्रीलंका Narada Felicitation Volume पिकयाः वसपोलया बांलांःगु जकोयात । श्रीलंकाया युवक बौद्ध सभा (Young Buddhist Association) या अध्यक्षया धापू कथं वसपोल श्रीलंकाया प्यकः प्रधानमन्त्री जूम्ह दल्ले सेनानायक (Dudley Senanayaka) व राष्ट्रपति जे. आर जयवर्द्धन (J. R. Jayawardane)

या धर्मगुरुः । राष्ट्रपति जयवर्द्धनया शब्दय् वसपोलं धर्मं व विनय पूर्वकं भिक्षु जीवन हनाः न्यायिक समाज स्वदेश व विदेशय् संस्थापना याय्गुली योगदान यासे मानवताया तःधगु सेवा याना विज्यात । “विश्व बौद्ध भ्रातृत्व संघया उप-सभापति अल्बर्ट इदिरि सिंघे (Albert Edirisinghe) या कथं हि न्याथाय् खुथाय् वसपोलं बाखं कना विज्याः ।” थुजाःगु धर्मकथिकया जीवन वसपोलं वागू शताब्द हना विज्यात ।

भिक्षु नारद महास्थविरया सफूत मध्यय् Buddhism in a Nutshell, The Buddha and his teaching, Dhammapada च्छाथने बहःजू । नेपाल भाषाय् पिर्हावःगु रचनाय् “नेपाल देश बौद्ध कृत्य”, “मैत्री”, “जीवनया जः” शीत लुमसे लुमसेवः ।

भिक्षु नारद महास्थविर चय् न्यादया आर्यु तक बाखं कंकं वाखं जुयाः स्वाना विज्यात । वसपोल परलोक जूगु खं न्यनेवं पखा ज्वनाः वाखं कना विज्याना च्वनीह्य नारद महास्थविर शी मध्यय् अन्दःसिया मिखाय् च्ववः । वसपोलया राजकीय सम्मान पूर्वकं अन्त्येष्टिक्रिया जूगु वाखं गोरखापत्तय् बोना । थ्व खं कनेवं वसपोलं बिया तःगु सल्लाक दान आःतक माना च्वंहा चन्द्रलक्ष्मी उपासिका वसपोलया पुण्यार्थय् पञ्चमी खुनु हे बिशेष दान यात । भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरं छघौत्या आनन्दकुटी नवाना विज्यात धाःगु न्यना ।

थौं भिक्षु नारद महास्थविरयागु जीवन बाखं कोचाल । छन्हु सकसियां बाखं कोचाइ हे तिति । तर वसपोल थःगु बाखं धर्मया बाखं कंकं कोचाय्का विज्यात ।

निर्वाणस्स पच्चयो होतु ।

(आनन्द भूमि ११।७ ११।८, ११।९)

सन्दर्भः

- १) Narada: felicitation volume edited by piyadassi Thera. Buddhihist publication society kandy, Sri Lanka, 1979.
- २) धर्मोदय १/८-६, २/१, ३/०, ३/८, ६/१२.
- ३) समाज, १४ चैत्र, २०१७
- ४) अखिल नेपाल भिक्षु महासंघया अभिनन्दन पत्र
- ५) आनन्दकुटीवासी भिक्षुपिसं प्रकाशन याःगु भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरयागु ३० प्रवृजित व २५ उपसम्पदा वर्ष पूरा जूगु उपलक्ष्यय् महापरिष्ठाण पाठया अवसरेय् २०२३ जेष्ठ १३ गते पिकाःगु पत्रा ।

शाक्य राजकुमारीः भद्रकात्यायनी

-डवलकाजी

मञ्जुश्री बोधिसत्त्वं नेपा दे स्थापना याना विज्यात । धर्माकार
आदि ध्व देश या जुजु जुल । बुद्धि व बल दुपि मनूत थनया प्रजाजुल ।
प्यखेरं अनेक किसिमया स्वां व सिसा बुसाबुया च्वन । थाय् थासय्
क्वब्बालः, खुसि, पुखू दया च्वन । अनेक जातया जीव जन्तुत नं
न्हाइपुक बास च्वच्वन ।

मञ्जु पट्टनया निक्कयति पुर्वय् गोकर्ण घयागु महार्तिर्यं खुसि
न्हााना च्वन । थुकिया जःखः आपाल कंचा, गथिचा दुगु बुँइ वा छो
कःनि या नापं अनेतने हलिमलि बुया च्वन ।

कालान्तरय् नेपाः धाःगु ध्व देश या दक्षिण पाखे कपिलवस्तु
घयागु थासय् शाक्य तयसं थःगु राज्य दयकः वल । सिंह, हनु, सुद्धोधन
धाःपि व राज्य या जुजुपि जुल । अथेहे अमितोधन या काय् पाण्डु
शाक्य जुल । पाण्डु शाक्य या काय्-म्हाय् मध्य भद्रकच्चायन नां या
छम्ह म्हायमचा दु । म्हायमचा भद्रकच्चायन त्यासे जुसेलि अनेक
जुजुपिसं थःकाय् राजकुमारपिन्त भम्चा यायेगु मनसुवाः यानाः पय्यं
ल्हाके हल ।

उगु इलयया इतिहास कथं देश, धन, लः व मिसाया लागी
बरोवर लडाईं जुइगु जुयाच्वन । हरेक लडाईं लय् आपालं मनूतयगु
हिवाः न्हाइगु । आपाल छेँ, बुँ, धनमाल नोकसान जुइगु ।
थः म्हाय्या कारण उजोगु सत्यानास जुइफुगु खँ विचाःयानाः मय्जु

भद्रकच्चायन यात दोङ्गाय तथा: नमा, त्वँसा, बसा:तिरा वं पासा
सहेलि माक्व तथा: दक्षिणपाखे छोया बिल । न्हापां छन्हु निन्हु खुसिया
ज:ख: छेँ, वूँ, मनूत स्वये खने दुसां लिपाजू लिसै मय्जु भद्रकच्चा-
यना दोङ्गाय च्वना: थ.पासा सहेलिपि लिसै दु:ख, सुखया खे ल्हाना,
चवय स्वयां सरगत कवे स्वयां समुद्रर जुइका ताकाल तक फय व:
निभात: फया, गबलेँ हिकु हिकु लना: गबलेँ झसुका: तथा: दक्षीण
दिशा स्वया: वनाच्वन । मिखाय् मांबौया किपा: लुइका:, न्हाय्पनय्
इमिसं धा:गु खँ लुमका: झुलय् झुलय् जुया: न:सा नयेमय, छोसा
न्होमव: याना वनाच्वन । छक: छक: मां नं धा:गु “यो मँ”, जि नुग:
मछिँ” झलझलं लुमना वइ । हानं श्रबुजु “म्ह्याच छुँ धन्दा काये म्व:
छं, करुणामय लुमका: हुँ । म्हाय् मरत धयापि मचाबलय् जक मां
बौया थाय् च्वने दइ, त:धी जुइव च्वने महु । वसपोल बुद्ध भगवानं
कना विज्या:गु अनेक ज्ञान गुणया खँ छं न्यना त गु दु, थुइका त गु
दु । छ न्हाथाय् वंसां जिमिके छंगु माया दु । छ वना थाय्चवपि
मनूत आपालं ज्ञान गुणया खँ स्यूपि द:सा इतिके छं सयेका सीका च्वं ।
छुं जुया: अन यापि मनूत मस: मस्यूपि जूसा छं स:गु थूगु खँ कना:
इमित सुबुद्धि बिया: सुसंस्कृति स्यना, दक्व लिसै मैत्रिभाव तथा च्व ।”

थये आपालं झुलय जक जुयाचवंगु स्वये मफया: पासा च्वना:
व:म्ह सन्जीवनी तीसकं न्यन:

राजकुमारीयात म्हसुकुमरु लाकी छु, भुगलुं जक च्वंच्वना
दिल ।

“म्हमुंकरु ला मजू भचा तस्सकं नुग: मछिना च्वन” ।

“नुग:ला जिमि जक मछिँ मजूला, न्हागुसां जुजुया आज्ञा
न्यना वये धुन, कि मखुसा दोङ्गालित यकेला ? झीगु देशय
वना: दवारय मच्चवंसे जङ्गलय् च्वना: वसपोल बुद्धयो ज्ञान-गुण सुमरण
याना च्वने ।

म्वा: ! लिहां वने मखु, जीवनया आशा: धा:पा: मस्युगु लँय्

स्वये छुं छुं ध्वधुइ-सुसु ध्वदुइ !”

“राजकुमारीयां खँ न्यनाः जिपिं साप लयत्तल” थुलि धयाः सञ्जीवनी दोङ्गा भचा ब्वाका ब्वाका यन । राजकुमारी न्यन छाय् हथाय् चायागु, छाय् ब्वाकागु ?

“भदे ! चप्पा, धयो, साखः व चिगो कथ्गु फोयागु फुकं दनि, त्वनेगु लः हे इफुन; अकिं गनं वं खने दइला ? वयं वावया लः मुना च्वंगु दैला धकाः !”

“आः गच्छियाय ! लः त्वने मखन धायवँला फुहे फुत !”

“क्षित झी करुणामयं अथं फुकी मखु” मिसा पासापिसं छसलं धाल । समुदरया छालया तालय् गवलं च्वय गवलं क्वथ् याना दोङ्गा ब्वानां च्वन । भचा जाय्वं हुंकन तापाक्क वथंग गु चाया घम्प संग-बाः अं सर्गः समुदरया दथुइ लाक्क संगु छगुथे मसीनगु हाकु धो छधो खने दया वल ।

भद्रकच्छायायनां जरुक दनाः उखेपाखे क्वथीक स्वल । स्व स्वं हे व धो भचा भचा यायां तब्धा जुयावल । भचा भचा थथ्याः क्वथ्याः, भचा भचा सिमा सामा नं खनेदत । अन्तोपया सासः माच्छि थक्याः राजकुमारी धाल “आः झी लः लोने मखनाः सीमखुत” क्षीत तुत्ति चुयाः दनेगु थाय दइगु जुल ।”

सञ्जीवनीया त्वात्तुगु लप्पानं बल्लानां बल । वं झन् झन् धाकनं दोङ्गायात उखेहे स्वकाः ब्वाक्कल । सतिना वः लिसे नैक्थामा इल्ल खने दयावल । मेगुहे किसिममा तायगः सिमा जुई धकाः सञ्जीवनी हार्लहल “अहो गजाः गु तायगः सिमा, हः हे ततः हः जुयाः ग्याना पुसेच्चं । झीथाय् हे स्वथाः हाउँक थाये तयं थं च्वं ।”

भचा जाय्वं यक्व हे खवात्तुक सिमा इयाम्म दुगु थासय् थ्यन । अन वयं ग्वचाः ग्वचागु फि लायातः थं च्वं । लो यागु छ ति नं दु । न्हीपिं मनूत खनेवं अनयापि मनूत कालांकुर्लु हालाः इल्ल भु वल ।

सञ्जीवनीं लः दुला ? धःका समुदरया लः कयनाः न्यन ।
इमिसं छसलं गों गां गों गां धकाः हाल ।

हानं भद्रकच्चायनां अनयागु बँ व लः थियाः थ्व थासय् लः
दुला धकाः न्यन । हानं मेपिमं गोनगां गोन गां धाल ।
ईमिगु खँ थुइके मफयाः आंतां च्वनेमाल । अबलय् हानं मेम्हं धाल
गोकन गोकन.....

हानं छकः फुकस्यां धाल गोकन गां । चद्रकच्चायाना न्यन
गोकन गां ला ? हानं संजीवनी न्यन गोकन खुसीला ? छक्वल दक्वं
तःसकं न्हिला छ्यो क्वात्तु पवानाः खःखः धयार्थयाना वन । गुम्हं
उखे वन, गुम्हं थुखे वन, गुम्हं प्याःगु नैक्या ह्वःखनाः थन ह्वतं साला
लःत्वँ धकाः स्यना ब्रिल । लः त्वने प्याः चाःगुलि सकस्यां कयाः त्वन ।
थ्वर्थे भच्चा ताकुगु माकु माकु धाःगु नैक्या ति तोनाः प्याःचाः नं लं
भच्चा भचा फुनदँ ।

अन च्वपि मनूत गयच्चं धाःसा भचा बुरा बुरिपि हाक्कुसे
हँवाःथे च्वं । ल्यासे ल्याय्म्ह व मस्त ह्याउंसे हि बुलातःथिं च्वं ।
स्वय्बलय् ग्यानापुसे च्वं, बानि व्यहोरा मायावनापुसे च्व ।

भचा जाय्काः छवथां ल्यासेचापि मिसामस्तयसं वयाः
ल्हाज्वनाः अन लो छेय् झासं धाल ।

सकलें इमिसं धागु लो छेपाखे वन । नैक्या खोलाया खिपः
निलाः ख्वात्तुक थाना तःगु सुकुली फयतुइकल ।

तःपाःगु हासा छपातय सुकार्थे यानाः त्याना तःगु नैक्याःया
घासा छता, ह्याउंसे हिर्थे रङ्ग वःगु प्वात्याचार्ये जाःगु घासा छता,
मेवा कुच्चा कुच्चा यात तःगु घासा छता तःतःगोगु सलिखय् तयाः
दक्कोसितं तुच्चायाके हल ।

हानं मेगु सलिखय् धौ व कस्ति तये हल । फुकस्यां नयाः
थःथः कथं सवाः कया स्वल । भद्रकच्चायना यात व पासापिन्त गबलें

कायेमनंगु सवाः कयाच्चनार्थे जुल । गुगुं माकु धाःगु, गुगुं चावकुसे
 च्वंगु ।

भद्रकच्चायनाया पासापिसं नं चप्पा न्हायाः मूचा मूचा
 दयेकाः फुकसितं तया विल । अन यार्पि मनूत थ्व च्वप्पा नयाःस्वः
 वलय् तस्सकं हे गजव जुल । मावकुसे च्वंगु घ्यलय् वाला तःगु चप्पाय्
 कय्गू-फोया छगःनिगः वइबलय् अनैथागु सवाः वयाच्चन । इपिला
 मिखा चाक चाक लाक्क कनाः तःतःसकं न्हिला नयाच्चन । घौछि ति
 अन तस्सकं न्ह्याडपुसे च्वन । छगू लसता श्वय थें हे जुल । न्हिलि
 ख्यालि यायां झो ख्युंया वल । बहनी जुल । इपि मध्यय् पेम्ह खुम्हेस्यां
 सिन्तासि च्याकाः हयाः वय् छचा.खेर तियाः थना तल । छम्ह निम्हं
 म्ये हाला हल, छम्ह निम्ह प्याखं हुला हल । इमि म्ये हालीगु सः
 थीगु लि न्हायपं पिलि हे गुइथें च्वं । हनं इपि प्याख हुलीगु न
 चाः चाः हुलाः ति ति न्हयाः, जँ के को तुइकाः तमकं हे सनीगु ।
 म्ये हाली बलय् प्याखं हुली बलय बाजं थाइगु नं उलिहे न्यनां न्यने
 मज्जू । प्याखं पाः काइगु नं तःता कथं, अयसां छगू थें मेगुया हाउ
 भाउ, पहः चहः पाः । उकी मध्यय् पाल्चा पाःल्लातय् तयाः प्याखं
 हुलीगु तसकं बनानापु जू । अथे हे शरीरया विभिन्न थासय् छैनय्
 ब्वहलय् तुतिपाली तक नं पाल्चा तयाः प्याख हुली हान अयभनं सनाः
 प्याखं पाः काःसां पाल्चाया मत मसीगु नं छगू अजू चायापुगु खं थें
 च्वं । उकी स्वर बाजा कथं म्वाहालित्थें च्वंगु बाजाम्हुतु पुइगु व ताल
 बाजा कथं झी थाय्या धाः बाजं थें च्वंगु जव ल्लाःति कथो व देपा
 ल्लाःति ल्ला. पचीं नं दायाः थाइगु । प्याखमोःतय् वसः हाकुगु लं
 सुर्वाः गुगुं सादा गुगुं चीफः दुगु व मिसातय् जामा दुगु लं हाकुगुलि
 तुयुगु वहया फो फो दुगु । हावकुसेच्वंगु सँ गाधा कलेजीगु ड्वाः मिखा
 निगः ब म्हुतुया वा खने दइबले त्वइसे च्वं बहनी सिन्ता च्वका तःगु
 जःलय न्हाय्-न्हाय्पं तिफ्याय्त ब्वथीक स्वयेमाः । तुतियागु नं छेगु

दक्व हाकु लुसिजक तुइक फुति फुति ।

बहनी गाक्क लिब्राक्क तक थुकथं लसताया कालविल जुया च्वन । लिपा जुलिसे इमिनं त्यानुया वःथे च्वं, थुखे भद्रकच्चायना पिनिनं मिखाय् न्ह्यलं कानकान पिच्चा हिता हःथे जुसेलि छम्ह निम्ह यायां पुग्लुपाग्लुं चना हल ।

कन्हे कुनु सुथय् इपि दनाःथः थःगु ज्याय् वन । भद्रकच्चा- नापि दं बलय् द्यः निभाः लुइ धुकल । दनाः थय्क स्वःबलय् म्हासुसे च्वंगु लिइया कर्वाय् लः हयाः दिका तःगु । तइसे च्वंगु थाना कापःया लुमार व दतिवन छपु छपु थःगु लिक्वय् लिक्वय् तया तःगु खन । थ्व खना थःपि सापहे म्हालापुसे च्वंगु लि अथे न्हयःसू वःपि थे च्वं च्वन । हानं इपि वयाः लः थल ल्हातय् ज्वंका व्यूवःबलय्ला ज्ञानहे सिथे म्हाला वल ।

काचाकिंचि दना । सुचि कुचियानाः वहे लोहं छे भचा च्वना च्वं बलय् मेपि छथो मनूत खने दय्कः वल । उकी मिजंत नं दु । उकी मध्यय् भचा भलादमि थे खने दुम्ह मिजं न्ह्योने न्ह्योने वया- च्वन । तिक्रक थपेव व मिजंतं भद्रकच्चायनायात जवलहाः च्वय्स्वकाः आयूत्रोमि धका नतुल । भद्रकच्चनां जवलहा नुगःपाय तक हयाः तथास्तु धकाः लिसः बिल । (आय् बहुमि धाःगु ता आयू ज्वी माः धाःगु)

थुकथं न्हापा नतुसतु जूवलय् हे निखलकं संस्कृत थूपि धयागु सीदत । अले खँला वलाया माध्यमनं संस्कृत हे जुल ।

खँलावलहाया झोलय् व मिजंतं धाल “छिकपि थ्व देशया मनू मखु, अज दक्षीण भारतया मनू नं मखु अकि जिमिसं मसिल छिकपि गन गथे थ्व देशय् थंका दिया । ?”

थ्व खँ न्यनाः भद्रकच्चायनां धाल “भो भाजू छि सुखः, छाया छिसं सुथं निसे थन थय्कः ज्ञाय्गु कस्त याना दिया ?”

“भो भद्र मय्जु जि जुल थ्व गोकर्ण महावेलि महागंग प्रदेश
गोर्णा या हाकिम, थौं सुथन्हापां थनया गां मनूतयसं कंवःगुलि अजू-
चाया स्वःवयागु । जिगु नां करुणा रतन पोलोन्नो खः । भोमयजु जिमि
जुजु पण्डू अनुराधा पूर्य दु । छिकपि थन थ्यंका ज्ञाःगु खबर अन
धया बी धुन । अनं खबर मदःतले छिक पिन्त थ्व देश्य दुतिने नं
पितिने नं मखु ।

थ्व खँ न्यनाः भद्रकच्चायनां धाल “भो भाजु छिसँ आ जिमी
खँ न्यना दिसँ” जिमि जुल भारत महादेश्या उत्तर पाखे हिमालय
पर्वतया ववस नेपाल धयागु देश्या दक्षीण दिशाया कपिलवस्तु धयागु
थास्य जुजु जुया च्वंहा जिमि अबुजु पाण्डु शाक्यया म्हाय् भद्रकच्चायना
जिगु नां । अबुजु या इच्छा कथ जिमिसं थःगु भाग्य थमंहे लुइके धकाः
ववं थन थ्यगु खः । जिमि वसपोल सम्यक सम्बोधि ज्ञान लानाः अर्हत
जुयाः त्रिज्याःहा भगवान बुद्ध यात नमस्कार धार्पि खः । चिकि हाकय्क
धाय्वलय् बौद्धत खः । बुद्ध धमं सध धकाः त्रिरतनया सरण वनीपि
खः ।

“सम्यक सम्बोधिज्ञा.....अर्हत भाजुपोलोमरुव अजू-
चाया धालः अहः आसे आम खँ जियाकःचाँ न्यनेगु मखु । थ्व जिमि
देश्य दक्वसितं माःगु आयात छिकपिसं थन च्वनाः सुख नयेगु त्वनेगु
याना च्वना दिसँ । थनया सिंहलि भाषा सयेका दिसँ । जिमि म्हाय्
चित्रा धयाम्ह संस्कृत भाय् सःम्ह दु; वइत थन छोया हया बी धकाः
करुणरतन लिहांवत ।

भद्रकच्चना, संजीवनी व पासापि सकसियां उकुन्हु न्हिच्छि
मोमील्हुइगु, वसः इसः हीगु, वलि लुसि ध्यनेगु ज्या यानाच्वन ।

संध्याकाःई जुइवं हानं अनया मिसाचात वया सिधु
सिन्धु धकाः हाय्का च्वंवल (सिन्धु धयागु म्ये हालेगु खः) अले संजी-
वनी च्वला पतिचा इमिगु नुगःपाय् सुया अले थःत थियाः न्हापां छिपि

म्ये हा अले जिपि हाले धकाःधाल ।

अले इमिसं हे कासा धकाः म्ये हाला हल । इमिसं म्येला हाल छतिहे थूगु मखु छु धाःगु छु धाःगु । अथेला इमित नं अथे हे जुल जुइ । तरइमिसं हाःगुलि धुवा काइबलय् छगू अजू चायापुगु शब्द धाइगु “आलु पालु नये वा आलु पालु नेवा” । भद्रकच्चना व संजीवनीया न्हायपनय् न्हायपनय खँ जुलः छु धाःगु ज्वी ? झी समय नयेबलय् मुस्यापालु नयेथे थुमि आलु पालु नयेगु चलन दुला ! झीत आलु पालु नैपि नेपाःमि धाःगुला ! हानं झी सुलाकांसा भित्तेबलय् आलु धायेव वयेगु पालु धायेव मवयेगु धकाः छु संकेत भाय् ल्हागुला ।

थथे हे म्ये मि हालाः प्याखं पिखं हुलाः ख्यालि न्हिलि यानाः चान्हय जुइवं फुककं छम्ह निम्ह यानाः न्ह्योवय्कल ।

कन्हय् कुन्हु सुथय् लाक्कं पाःलाक्क धंथे दनाः सुचुकुचु यानाः च्वंबलय् हाकिमया म्हाय चित्रा थ्यंकःवल ।

चित्रां वयसातं थःगु म्हिचाय् स्वथनाः हःगु स्वां पिकयाः भद्रकच्चायना, संजीवनी व पासापि दक्कसितं क्वखायकाः छर्छो कोछुकाः नमस्कार यात । अनलि थःगु नां धाय् कने धुनेवं थः वौ नं व्वया हःगु ज्या, सिंहलि भाय् स्यना बीत वयागु खँ दक्कं कन । कासा जिलका धकाः चित्रा यात गुरु याना बाःछिति सिंहली भाय् संयकेगु ज्या जुल । बाःछिया दुने बाँलादक मखु सां भच्चा भच्चा खँल्हावल्हा यायेगु सयेकल ।

छन्हु संन्याकाः इलय् महागंग महाबेलिपाखें छगू बगाल वि सिसि व किसि मागः वःगु खने दत । उकी पोलोनोरुवया हाकिम करुणा रतन नं खनेदत । लिक्क थ्यनेव दक्कस्यां छर्छो कोछुनाः बिनित्ति यात :

भद्रकच्चायनाया न्ह्योने दना करुणा रतनं धाल “छिकपि थन थ्यंगु खँ जिमि जुजु पण्डु याथाय् थ्यंकाः, वसपोलं छिकपिन्त अनुराधपुर

व्वना हिधकाः उजं जूगु दु । अनुकम्पा तथाः ज्ञायादी माल ।

थ्व न्यनाः संजीवनीं भद्रकच्चायना चात धालः- झीपि थन समुदर सिथय् दुनें मला पिनें मला जुइक च्वं च्वना । आःथनया जुजुं अनुराधपुर व्वनाहि धकाः उजं बिया हसेलि वनेहे माली । थासय् वना झो शाक्य कुलया जः खयेके माली ।

थवं थवय् थुलि खँ ल्हाय् धुंकाःलि संजीवनीं करुणा रतनयात धाल-“भो भाजु थुगु देशया जुजु पण्डू नं उजं दयेका हःथे अनुराधपुर वने । छिकपि न्हाीने न्हाीने च्वनाः लँ वयना यंका दिसँ ।

मांयात

-दवलकाजी

यः मां ! छंगु करुणां हे
जगया अस्तित्व लयनाचवन
छंगु प्रेम व प्रीति हे जक
जगतया लीला थातं चवन

क्रन्दन छंगु म्हुतुं पिज्वेवं
मानव समाजय् वा-फय् वल
खवि जक तिकि ननेवंला ज्ञत
हा-हाकारं प्रलय जुल

ही-मी जक भचा चाय्वं हे
धूफो दंक भुखाय् वल
क्रोधया ज्वाला तज्याय्वंला
मिंदनाः फुककं भस्म जुल

हि हे पुलुपुलु पिज्वयाः वय्कः
थाय् थासय् काचधाः ज्वीक
छंगु छाती थीं के पू वःसां
मीन जुया व्यु वाक्कु छिनां

छं सीकी ध्व छिमि मस्त
वहे हियां दुरु त्वनाः स्वाइपि
छंगु छाती जक लत पत सनां
जगतय् थः ल्हाः छेलाःने संपि

खिपतं इमि ल्हाः चीगु मखुं
थःत खिपतं चिके व्यु छं
प्रतियां वन्धन जगते तयेगुं
गथे खः व नं स्यना व्यु छं

स्वाखो-दाखो यायेगुं मखुं
स्वाभिमानी ज्वीगु स्यना व्यु
अधिकारं छु खः ? धयाव्यु छं
कर्तव्य यायेगु नं स्यना व्यु

मन्दिर अले दै छ देवीयात
स्वर्गं भुवनया अमरावती थें
छंगु न्होने हे ज्ञः ज्ञः धाय्क
थिना वै छंगु कान्ति पुरी

वेने वकाःहे वैगु अयनं वनेगुलि की ग्याः हुकिं
 जुइगु मखु हुं थःगु अयनं दुगु खनाः लयताः हुकिं
 जिन्दगी तृष्णा जुयावी चेतना मदुसा धुकी
 बुद्ध धर्म थ सीकि मानव शुद्ध जी अले की जुनी

जुइगु मखु हुं वस्तु धीर न त जीवन हे जी अमर
 गति दगुजा फुकासिकें दे गुगु हिली मजुया अरल
 सीकि थुइके थैत चायकि हीकि अले दिशा सफल
 मखुसा वे मिथ्यात व्यान्कं हुइत सभ्यताया बल

बोधी दयेकी धर्म खयेकी संघ दुन्य थः खंकि हं
 सफल जीवन यागु गुह्य थुगु गतिइ हे लुइकि हं
 नान्यासः व स्वीस्व कोगु बुद्धया थ जयन्ति सं
 तंगु उगु लेंपु लुइके फयेया शुक चित्तया मतं

रोसन ।